

(RE)SEARCHING FOR QUALITY OF LIFE OF YOUNG PEOPLE IN BALTICS
ERASMUS+ Strategic Partnership Project in Youth Field
(NR. 2017-2-LV02-KA205-001657)

NOORTE ELUKVALITEET BALTIMAADES: uuringuaruanne

Sisukord

SISSEJUHATUS.....	5
Projekti tutvustus	5
Uuringu tutvustus	5
Projekti partnerite tutvustus	6
Uuringu tööühm.....	7
UURINGU METOODIKA.....	8
Heaolu mõiste	8
Projekti tegevused.....	9
NOORTE HEAOLU INDIKAATORID.....	11
Üldised indikaatorid	11
Haridus ja väljaõpe.....	13
Perekond ja eakaaslased	15
Materiaalne ja sotsiaalne heaolu	17
Eluase ja keskkond.....	20
Tööhõive ja ettevõtlus.....	22
Osalemine	24
Tervis ja riskikäitumine	27
ANALÜÜTILINE KOKKUVÕTE	30
Noored kui konkreetne sihtrühm planeerimisdokumentides	30
Demograafilised väljakutsed.....	30
Noorte emigratsioon ja diasporaa	31
Tervislikud eluviisid.....	31
Tervishoiuteenuste kättesaadavus	31
Psühholoogilise ja emotsionaalse toe kättesaadavus	32
Kaasava ja võrdse ühiskonna poole	32
Kooli õppekavade ja õppekeskkondade areng.....	33
Mitteformaalse ja elukestva õppe kättesaadavus.....	33
Noorte integreerimine tööturule	34

Muutused pererollides	34
Noortesõbralik elukeskkond.....	34
Noorte motiveerimine tsiviilühiskonnas ja avalikus elus osalema.....	35
Noorte osalemine otsustamisprotsessides.....	36
Finantsiliste teadmiste tähtsus.....	36
Digitaalse pädevuse olulisus	37

The project (RE)SEARCHING FOR QUALITY OF LIFE OF YOUNG PEOPLE IN BALTICS was financed with the support of European Commission's "Erasmus+: Youth in Action" administered in Latvia by the Agency for International Programs for Youth. This publication reflects only the author's views, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

SISSEJUHATUS

Projekti tutvustus

Programmi „Erasmus+: Youth in Action“ strateegiline koostööprojekt „NOORTE ELUKVALITEET BALTIMAADES“ (nr 2017-2-LV02-KA205-001657) viidi läbi perioodil 1. september 2017 kuni 28. veebruar 2019. Projektis osalesid Läti Lastekaitse Võrgustik ja Läti ettevõtte Excolo Latvia Ltd ning partneritena valitsusvälised organisatsioonid Leedust Ziburio Fondas (Lighthouse Foundation), Eestist MTÜ Lastekaitse Liit ja ettevõtte Web Multishop Company OÜ.

Projekti käigus loodi (1) Balti noortevaldkonna ekspertgrupp (Baltic Youth Researchers Platform) koostöö tugevdamiseks ja teabe vahetamiseks, (2) indikaatorsüsteem noorte heaolu hindamiseks (piloteeriti 2018. aasta suvel), mis võimaldab Baltimaades elavate noorte heaolu regulaarset ja rahvusvaheliselt võrreldavat hindamist ning Baltimaade indikaatorite hindamist rahvusvahelisel skaalal, (3) veebileht www.YouthPitStop.com, mis seotud noortevaldkonnaga ja mida valdkonnas töötavad inimesed (poliitikud, teadlased, spetsialistid, noorsootöötajad) saavad kasutada teabe, andmete ja kogemuste vahetamiseks.

Uuringu tutvustus

Projekti raames loodi noorte heaolu indikaatorsüsteem, mille abil saab läbi viia regulaarseid rahvusvaheliselt võrreldavaid noorte heaolu hindamisi Balti riikides ja mujal. Metoodika on üle võetud teistes riikides korraldatud noorte elukvaliteedi hindamisuuringutest ja rahvusvahelistest võrdlusuuringutest. Samuti on kasutatud Läti Lastekaitse Võrgustiku poolt välja töötatud laste heaolu mõõtmise metoodikat, mis loodi koostööprojekti „Balti riikide laste heaolu“ raames, kus osalesid Läti Lastekaitse Võrgustik, Ziburio Fondas (Leedu), Lapse Huvikaitse Koda (Eesti) ja Stiftelsen Fyrljuset (Rootsi).

Projekti eesmärk oli noorte heaolu indikaatorsüsteemi loomine, mille abil on võimalik korraldada regulaarseid ja rahvusvaheliselt võrreldavaid Balti riikide noorte heaolu mõõtmisi. Indikaatorsüsteemi kasutamine aitab arendada tõenduspõhist laste-, noorte- ja perepoliitikat.

Noorte ja laste heaolu monitoorimine, mõõtmised ja indikaatorid on tavapärane rahvusvaheline praktika elukvaliteedi hindamisel. Enamasti kasutatakse sellistes uuringutes kas statistikat või enesehindamist, harvem nende mõlema kombinatsiooni. Seega otsustasid käesoleva uuringu autorid välja töötada ja testida selliste indikaatorite süsteemi, mis kombineeriks mõlemat tüüpi indikaatoreid - objektiivseid (statistilisi) ja subjektiivseid (enesehindamise) ning analüüsida nendevahelist korrelatsiooni laiemas kontekstis. Sellest lähtuvalt koosneb uuringu metoodika järgmistest uurimismeetoditest: (1) statistiliste andmete kogust (Eurostat, Eurofound, ÜRO, OECD jne), (2) noorte (vanuses 15–25) kvantitatiivsetest uuringutest Lätis (uuringus osales 1005 noort), Eestis (485) ja Leedus (887), (3) fookusgrupi intervjuudest Läti, Eesti ja Leedu noortega,

(4) ekspertide arvamustest ja hinnangutest monitooringuks kasutatavate indikaatorite kohta ning (5) rahvusvaheliste praktikate kokkuvõttest. Projekti tegevused hõlmasid iga uurimismeetodi kirjeldamist (veebilehel www.YouthPitStop.Com, alajaotuses „Metoodika“). Käesolev uurimisaruanne sisaldab analüütilist ülevaadet indikaatorsüsteemi kõige olulisematest järeldustest ja indikaatoritest

Monitooringusüsteem sisaldab kokku 143 objektiivset ja subjektiivset indikaatorit. Analüüsi lihtsustamise ja indikaatorite mugavama kasutamise huvides kategoriseeriti need kaheksasse temaatilisse rühma: (1) üldised indikaatorid, (2) haridus ja väljaõpe, (3) perekond ja eakaaslased, (4) materiaalne ja sotsiaalne heaolu, (5) eluase ja keskkond, (6) tööhõive ja ettevõtlus (7) osalemine ning (8) tervis ja riskikäitumine. Iga temaatiline rühm hõlmab statistilisi andmeid ja kvantitatiivsete uuringute käigus väljendatud subjektiivseid arvamusi heaolu kohta (andmed pärinevad projekti raames tehtud uuringutest ja muudest rahvusvahelistest teadustöödest). Indikaatorsüsteem hõlmab kõige uuemaid andmeid olukorra kohta 1. detsember 2018. aasta seisuga. Andmete olemasolul plaanitakse neid uuendada igal aastal ja avaldada need projekti veebilehel www.YouthPitStop.Com alajaotuses „Elukvaliteet“.

Projekti partnerite tutvustus

Lāti Lastekaitse Võrgustik on Lätis 2014. aastal asutatud valitsusväline organisatsioon, mille eesmärk on avaliku arvamuse ja poliitika kujunemise mõjutamine Lāti laste heaolu ja õiguste parandamiseks.

<http://www.bernulabklajiba.lv/>

<https://www.facebook.com/LatvijasBernuLabklajibasTikls/>

Excolo Latvia Ltd on Lätis asutatud ettevõtte, mis on spetsialiseerunud arendamisele, sotsiaalmajanduslike ja sotsiaalsetele uuringute juurutamisele ja projektidele hariduse, noortepoliitika, kultuuri, loomemajanduse, majanduse ja regionaalarengu valdkonnas. Teeb koostööd riiklike ja kohalike institutsioonidega.

Žiburio Fondas (Lighthouse Foundation, Leedu) on 2014. aastal Leedus asutatud valitsusväline organisatsioon, mille põhitegevus hõlmab otsese toe, teenuste ja abi pakkumist vanemliku hoolitsuseta lastele ja nende hooldajatele, lapsendajatele ja muudele pereliikmetele ning kasuvanemaks hakkamist või adopteerimist kaaluvatele inimestele

<http://ziburio-fondas.lt/>

<https://www.facebook.com/ziburiofondas/>

Lastekaitse Liit (Eesti) asutati 1988. aastal ning on vanim ja suurim mittetulundusühing, mis aitab kaasa lapse õiguste tagamisele ja lapsesõbraliku ühiskonna kujundamisele Eestis

<https://www.lastekaitseliit.ee>

<https://www.facebook.com/Lastekaitseliit/>

Web Multishop Company on Eesti IT ettevõtte, mis on spetsialiseerunud kaasaegsete internetiplatvormide ja veebilehtede arendamisele.

<http://www.webmultishop.com/>

<https://www.facebook.com/Web-Multishop-Company-LLC-154521724727459/>

Uuringu tööühm

Läti Lastekaitse Võrgustik (Latvian Child Welfare Network)	Daiga Eiduka; +371 29205717; info@bernulabklajiba.lv
Excolo Latvia Ltd.	Gints Klāsons; +371 22830200; gintsklasons@gmail.com
Ziburio Fondas (Lighthouse Foundation)	?????
Lastekaitse Liit (Estonian Union for Child Welfare)	Helen Saarnik; +372 6311128; helen.saarnik@lastekaitseliit.ee

UURINGU METOODIKA

Heaolu mõiste

Heaolu on mitmemõõtmeline mõiste, mis hõlmab isiku füüsilist ja vaimset tervist, haridustaset, majanduslikku positsiooni, füüsilist turvalisust, juurdepääsu vabadustele ja võimalusi osaleda ühiskonnaelus. Heaolu on selles mõttes üksikisiku võimaluste rohkus või vähesus.

Töö põhiosa moodustavad heaolu mõiste definitsioon ja heaolust ettekujutuse saamiseks väljavalitud indikaatorid, mis mõõdavad elukvaliteeti, majanduslikku ja sotsiaalset arengut, positiivse noortearengu distsipliini (põhineb noorte tugevustel, kuid näitab ka nende nõrkusi).

Noorte heaolu idee põhineb Amartya Seni ja Martha Nussbaumi suutlikkusepõhisele teorial: kas noortel on vajalikud oskused ja võimalused igapäevaseks toimetulekuks, tegeleda sellega, mida nad väärtustavad ja elada head elu. Suutlikkusepõhise lähenemise mõte on näha noori aktiivsete tegutsejatena, kes õpivad ja arendavad oma oskusi olles interaktsioonis inimestega oma kogukonnas. Noorus on aeg oskuste ja annete arendamiseks ning on oluline, et noortel on kasvamiseks ja igakülgseks arenguks võrdsed võimalused.

Monitooringusüsteemis tähendab heaolu elu neid tahke, mida enamik inimesi peab üksikisiku õnne, elukvaliteedi ja heaolu jaoks oluliseks. Heaolu on kindla materiaalse baasi ja kättesaadava toe (eluaseme, tervise, hariduse, tähendusrikka töö), elus ja ühiskonnas osalemise (õiguse olla ära kuulatud, võimaluse otsustada oma tuleviku ja eluvalikute üle,), turvalise ja ohutu keskkonna, kogukondliku vastutuse atmosfääri ning kuuluvustunde (isikliku identiteedi, mis tugineb suhtele kogukonna ja ühiskonnaga, ning väärkuse ja igapäevase positiivse toimimise) kombinatsioon. Suur tähelepanu on noorte edukusel elus – noorte heaolu sõltub noorte edukusest koolis, suhetest sõprade ja partneritega ning tundeelust. Oluliselt mõjutavad noorte heaolu ka ühiskonnaliikmete üldine suhtumine lastesse ja noortesse – lapsi ja noori tuleb näha ja kohelda sarnaselt täiskasvanutele austustvääriva kodanikuna, väärtustades neid sellisena, nagu nad on, õigusega aktiivselt kaasa rääkida nende elu puudutavates küsimustes. Seega on laste ja noorte heaolu seotud nende staatuse ja profiiliga ühiskonnas. Noorte ja laste heaolule on oluline piisavalt palju kaitset, tuge, armastust ja võimalusi täieliku potentsiaali saavutamiseks.

Üha rohkem mõistetakse, et laste ja noorte heaolu on olemuselt mitmemõõtmeline – see hõlmab füüsilist, emotsionaalset ja sotsiaalset heaolu, keskendudes praegusele olukorrale ja võttes arvesse tulevikku ning subjektiivseid ja objektiivseid näitajaid. Täiendamist vajavad üldine arusaam noorte heaolust ja heaolu teooriast, kuna riigisiselt kasutatakse mõistet sageli põhjaliku selgituseta.

Heaolu on enam kui haiguse puudumine ja rahulolu eluga – see on seotud üksikisiku füüsilise tervise, tervisekäitumise ja resilentsusega (suutlikkusega toime tulla raskes olukorras). Projekti „Foresight“ raporti (2008) järgi on heaolu „dünaamiline seisund, milles üksikisik saab arendada oma potentsiaali, töötada produktiivselt ja loovalt, luua teistega tugevaid ja positiivseid suhteid ning panustada kogukonda. Heaolu suureneb, kui inimesel on võimalik saavutada oma isiklike ja sotsiaalseid eesmärke ning saavutada eesmärgitunnetus ühiskonnas.“ Monitooringusüsteemis tähendab noore heaolu nii noore olukorda elus kui ka tema arvamust selle kohta.

Projekti tegevused

Noorte heaolu indikaatorid ja monitooring on levinud praktika noortevaldkonna arengu riigisisesele hindamisel. Enamikus indikaatorsüsteemides kasutatakse üht kahest lähenemisest – kas statistilisi näitajaid või noorte või noorsootöötajate subjektiivseid arvamusi. Seega on süsteemid üsna ühekülgsed. Niisiis on projekti eesmärk ja selle uuenduslik panus töötada välja indikaatorsüsteem, mis võimaldab hinnata noorte praegust olukorda nii objektiivselt kui ka subjektiivselt. Projekti eeldus oli, et objektiivsed heaolu ja jõukuse indikaatorid ei ole alati korrelatsioonis subjektiivse heaoluga. Jõukas elukeskkond, hea tervis ja ulatuslikud hariduse ja vaba aja veetmise võimalused ei tähenda, et noored tunnevad ennast hästi ja on psühholoogiliselt oma eluga rahul. Noorte positiivseks arenguks on olulised objektiivsed indikaatorid elukeskkonna, haridusvõimaluste ja tervise kohta ning subjektiivsed indikaatorid selle kohta, kuidas noored tunnevad end oma pere keskel, koolis, sõpradega jne.

Tegemist on pilootprojektiga, mille raames on loodud noorte heaolu indikaatorsüsteem Balti riikide tarbeks, mida saab laiendada ka teistele riikidele. Pilootprojekti eesmärk oli (1) määrata, millised objektiivsed (statistika) ja subjektiivsed (noorte ja/või noorsootöötajate arvamused) indikaatorid sobivad kõige paremini noorte heaolu erinevate tahkude (perekonna, kooli, vaba aja, tervise, sõprade, eluaseme, elukeskkonna jne) peegeldamiseks ja iseloomustamiseks, (2) valida indikaatorid, (3) teha Balti riikide võrdlev analüüs ja üksikasjalikud analüüsid riiklikul tasandil.

Käesoleva projekti raames arendati edasi projekti „Balti riikide laste heaolu“ raames loodud Balti riikide laste heaolu monitooringu indikaatorite metoodikat, mida saab kasutada korrapärase rahvusvaheliselt võrreldava lapsekeskse analüüsi (monitooringu) tegemiseks Balti riikide laste heaolu kohta. Eelnenud projektis loodi süsteem laste heaolu hindamiseks, käesolevas projektis võeti kõnealune metoodika kasutusele noorte heaolu analüüsimiseks. Projekti käigus püüti ka rõhutada vajadust vaadelda noore arengut etapina, mis järgneb lapse arengule, tagades järjepideva heaolunäitajate mõõtmise lapseast noorukieani.

Balti riikide noorte heaolu monitooringusüsteemi väljatöötamisel oli kokku neli etappi.

1. RAHVUSVAHELISE PRAKTIKA JA TRENDIDE ÜLEVAADE EUROOPA LIIDUS JA MUJAL MAAILMAS

Autorid analüüsisid Euroopa Liitu (EL) ja tervet maailma mõjutavaid trende (metoodika on võetud dokumentidest „Ülemaailmne noorte heaolu indeks“ („Global Youth Well-being Index“), Euroopa Komisjoni töödokument ELi noortevaldkonna indikaatorite kohta jt) ning teistes riikides loodud indikaatorsüsteemide ja monitooringumeetodite häid praktikaid. Selle tulemusena tehti kindlaks Balti riikidele sobivad meetodid. Lisaks tõlgendasid autorid laste heaolu jälgimise monitooringusüsteemi Balti riikides, mis loodi projekti „Balti riikide laste heaolu“ raames ja tegid kindlaks kohandatava metoodika noorte heaolu monitoorimiseks.

2. INDIKAATORITE MÄÄRAMINE JA NENDE KEHTIVUS

Kehtivad indikaatorid määrati mitmetel kaalutlustel – kas need kujutavad Balti riikide olukorda, kas need on kättesaadavad olemasolevatest andmebaasidest või kergesti hangitavad väikese ulatusega lisauuringutega ning kas nende koondamine annab konkreetsete tahkude kohta kõikehõlmava iseloomustuse (need pole ühekülgsed)?

Pärast indikaatorite määramist arutati neid noorte fookusgruppides, et välja selgitada, milliseid aspekte noored heaolust rääkides mainivad, lisades juba valitud indikaatoritele noorte arvamused. Lisaks paluti mitmel eksperdil anda hinnang sellele, kas algselt määratud indikaatorid sobivad riigisisese olukorraga ning jagada soovitusi indikaatorite kohandamiseks. Pärast algselt ettevalmistatud indikaatorite analüüsi katsetati neid Balti riikide võrdlusuuringu käigus. Indikaatorite määramise protsessi ajal arutati neid Balti noortevaldkonna ekspertgrupis andes omapoolse panuse väljatöötatud noorte heaolu monitooringusüsteemi kvaliteedi parandamisse.

3. NOORTE HEAOLU PILOOTUURING

Noorte heaolu monitooringusüsteemi piloteerimiseks tehti kolmes Balti riigis võrdlusuuring, mille käigus analüüsi küsitlustega saadud andmeid ja tuvastati loodud süsteemi puudujäägid. Pilootuuringu täiustamiseks uuriti Eestis, Lätis ja Leedus kokku 2377 noort. Noorte heaolu pilootuuringu kokkuvõtte ja iga riigi analüüs on saadaval nii inglise- kui iga projektipartneri riigikeeles.

4. METOODIKAJUHISED NOORTE HEAOLU MONITOORINGUSÜSTEEMI KASUTAMISEKS

Pärast Balti riikide noorte heaolu monitooringusüsteemi välja kujundamist loodi metoodikajuhend, kuidas kasutada noorte heaolu monitooringusüsteemi riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil. Selle eesmärk on hõlbustada noorte heaolu monitooringusüsteemi kasutamist lisaks riiklikule tasandile ka omavalitsuse tasandil, et mõõta konkreetsetesse sihtrühma kuuluvate noorte heaolu. Metoodikajuhend on saadaval Baltimaade riigikeeltes ja inglise keeles.

NOORTE HEAOLU INDIKAATORID

Peatükk annab ülevaate projekti raames kogutud noorte heaolu indikaatoritest. Indikaatorid on jaotatud kaheksasse teemarühma: (1) üldised indikaatorid, (2) haridus ja väljaõpe, (3) perekond ja eakaaslased, (4) materiaalne ja sotsiaalne heaolu, (5) eluase ja keskkond, (6) tööhõive ja ettevõtlus, (7) osalemine ning (8) tervis ja riskikäitumine. Indikaatorite järgi tõlgendatakse ja võrreldakse Balti riikide andmeid ELi keskmisega. Iga alapeatüki indikaatorite tabel sisaldab ka indikaatori kõrgeimat ja madalaimat taset rahvusvahelisel skaalal (kui andmed on olemas).

Üldised indikaatorid

- ÜRO inimarengu indeksi kohaselt (hõlmab indikaatoreid: oodatav eluiga sünnihetkel, haridustase, reaalne sisemajanduse kogutoodang (SKT) inimese kohta) kuuluvad kõik Balti riigid kõrgel tasemel inimarenguga riikide hulka. Eesti on teistest natuke ees, Läti pisut maas. 189 riigi seas on Eesti 30., Läti 43. ja Leedu 36. kohal.
- Euroopa Noortefoorumi loodud noorte arengu indeksi kohaselt (hõlmab 12 teemat ja kokku 60 indikaatorit) on Eesti teistest Balti riikidest pisut ees – 22. kohal 102 riigi seas. Leedu on teistest maas (35. kohal).
- Demograafiliste andmete kohaselt on Balti riikide rahvastikustruktuur sarnane – vanuserühma 15–24 osakaal rahvastikust on 10–12%, 60-aastaste ja vanemate osakaal on 25–26%. Rahvastiku mediaanvanus on 42–43 aastat. Kolme Balti riigi vastavad indikaatorid sarnanevad ELi riikide keskmistele.
- Samas on Lätil ja Leedul kergelt kõrgem summaarne sündimuskordaja (1,7, Eestil 1,6). Kolme Balti riigi indikaator vastab ELi keskmisele.
- Siiski on Eesti keskmine eluiga (78 aastat) kõrgem kui Lätis ja Leedus (75 aastat). Kolme riigi näitajad ELi keskmisest (81 aastat) madalamad.
- Kõigis kolmes riigis on vanuserühmas 15–24 suur emigratsioon, sellest vanuserühmast lahkub 1000 inimese kohta 14 inimest Eestist, 17 Lätist ja 30 noort Leedust.
- Kõigis kolmes riigis on subjektiivne rahuolu eluga kõrge. Leedu noored hindavad oma elu positiivsemalt, üksiti suhtuvad Eesti noored lootusrikkamalt oma tulevikku (kõige kõrgem näitaja ELi riikide seas). Balti riikides on rahulolu määr praeguse eluoluga sarnane ELi keskmisele, samas on Balti noored tuleviku suhtes optimistlikumad kui ELi noored keskmiselt.

Indikaator	Madalaima näitajaga riik	Madalaim näitaja	EE	LV	LT	EU (28)	Kõrgeim näitaja	Kõrgeima näitajaga riik	Aasta	Allikas
Inimarengu indeks: indeks (189 riigi seas) ¹	Nigeeria	0,354	0,871	0,847	0,858	-	0,953	Norra	2017	UNDP: http://hdr.undp.org/en/countries/profiles
Inimarengu indeks: koht (189 riigi seas) ¹	Nigeeria	189	30	43	36	-	1	Norra	2017	UNDP: http://hdr.undp.org/en/countries/profiles
Noorte arengu indeks: indeks (102 riigis) ²	Mosambiik	33,53	80,55	76,43	73,76	-	88,94	Norra	2017	European Youth Forum, Youth Progress Index: https://www.youthforum.org/youth-progress-index
Noorte arengu indeks: koht (102 riigis) ²	Mosambiik	102	22	26	35	-	1	Norra	2017	European Youth Forum, Youth Progress Index: https://www.youthforum.org/youth-progress-index
0-14-aastaste elanike osakaal	Itaalia	14	16	16	15	16	25	Kosovo	2017	Eurostat (Title: Population: Structure indicators; Code: demo_pjanind)
15-24-aastaste elanike osakaal	Bulgaaria	9	10	10	12	11	18	Kosovo	2017	Eurostat (Title: Population: Structure indicators; Code: demo_pjanind)
60-aastaste ja vanemate elanike osakaal	Aserbaidžaan	10	26	26	25	26	28	Itaalia	2017	Eurostat (Title: Population: Structure indicators; Code: demo_pjanind)
Keskmine vanus ³	Kosovo	29	42	43	43	43	46	Itaalia	2017	Eurostat (Title: Population: Structure indicators; Code: demo_pjanind)
Viljakuse näitaja ⁴	Hispaania	1,3	1,6	1,7	1,7	1,6	2,2	Gruusia	2016	Eurostat (Title: Fertility indicators; Code: demo_find)
Oodatav eluiga	Gruusia	73	78	75	75	81	84	Šveits	2016	Eurostat (Title: Life expectancy by age and sex; Code: demo_mlexpec)
Emigratsioon (15-24-aastased, 1 000 kohta)	-	-	14	17	30	-	-	-	2016	Eurostat (Title: Emigration by age group, sex and citizenship; Code: migr_emi1ctz)
Kui rahul olete oma praeguse eluga üldiselt? (Rahul: 10-palli skaalal 6-10, 15-25-aastased)	-	-	78	82	69	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
Kui rahul Te oma eluga praegu olete? (10-palli skaalal, 18-24-aastased)	Bulgaaria	6,4	7,6	7,5	7,7	7,6	8,3	Soome	2016	Eurofound, European Quality of Life Survey 2016: https://www.eurofound.europa.eu/data/european-quality-of-life-survey
Ma olen oma tuleviku suhtes optimistlik (nõustun/nõustun täielikult, 18-24-aastased)	Kreeka	69	95	90	84	78	95	Eesti	2016	Eurofound, European Quality of Life Survey 2016: https://www.eurofound.europa.eu/data/european-quality-of-life-survey

¹ Inimarengu indeks (HDI) on riikide võrdlemisel kasutatav statistiline näitaja, mis võtab arvesse kolme tegurit: oodatav eluiga, haridus ja elatustase. Indeks võimaldab võrrelda inimeste elukvaliteeti erinevates riikides.

² Noorte arengu indeks mõeldab, mil määral tagavad riigid noortele nende sotsiaalseid ja keskkonnaalaseid vajadusi. See koosneb 12 komponendist ja 60 erinevast näitajast.

³ Vanus, mis jagab elanikkonna kahte arvuliselt võrdsetesse rühma, see tähendab, et pooled inimesed on nooremad kui keskmine vanus ja pooled vanemad.

⁴ Näitab keskmiselt naise poolt kogu elu jooksul sünnitatavat laste arvu eeldusel, et sündimuskäitumine jääb vaatlusaasta tasemele.

Haridus ja väljaõpe

- Vähemalt 85 protsendil Balti riikide noortest vanuserühmas 20–24 on vähemalt keskharidus. Leedus on see näitaja kõige kõrgem – seal on 91 protsendil vanuserühmast kas keskharidus või kõrgharidus. Eestis on näitaja madalam (85%). Kõigis kolmes riigis on näitaja ELi keskmisest (83%) kõrgem.
- ELi keskmisest paremad näitajad on Balti riikides haridussüsteemist lahkunud 18- kuni 24-aastaste noorte indeksis. ELi keskmine näitaja on 11%, Leedus on 5%, Lätis 9% ja Eestis 11%.
- Balti riikide õpilaste saavutused erinevad, kusjuures Eesti on juhtival positsioonil. Eestis on ainult 5 protsendil 15-aastastest õpilastest matemaatikas, lugemises ja loodusteadused madalad tulemused (see on ka uuringus osalenud riikide seas parim tulemus), samas 20% õpilastest on vähemalt ühes aines saavutanud kõrgeimad tulemused. Läti ja Leedu tulemused pole nii head – kõikides ainetes madala tulemuse saanuid on Lätis 11% ja Leedus 15%, vähemalt ühes aines kõrgeima tulemuse saanuid on Lätis 8% ja Leedus 10%.
- Balti riikide noored on üksiti oma haridusega üsna rahul. Ainult Läti noored on väljendanud natuke kriitilisemaid arvamusi (mis jäävad endiselt ELi keskmise piiresse).
- Samas on Balti riikides sageli kiusatud õpilaste (15-aastaste) arv ELi riikide keskmisest kõrgem. ELi keskmine näitaja on 9%, Eestis ja Leedus 10% ja Lätis ulatub 18 protsendini (kõigi uuringus vaadeldud riikide seas kõrgeim näitaja).
- Kuigi üldine rahulolu tase haridusega on kõrge, on noored kriitilisemad soovitud haridusvõimaluste kättesaadavuse suhtes – Eestis on 86% noortest võimalustega rahul, kuid Lätis on näitaja 70% ja Leedus ainult 63%. Sarnaseid arvamusi on väljendatud enesetäiendamisel, kursustel, seminaridel ja koolitustel osalemise kohta – Eestis vastas positiivselt 66%, Lätis 68% ja Leedus ainult 25% noortest.

Indikaator	Madalaima näitajaga riik	Madalaim näitaja	EE	LV	LT	EU (28)	Kõrgeim näitaja	Kõrgeima näitajaga riik	Aasta	Allikas
20-24-aastased noored, kes on omandanud (vähemalt) keskhariduse ¹	Türgi	57	85	87	91	83	96	Horvaatia	2017	Eurostat (Title: Young people aged 20-24 with at least upper secondary educational attainment level by sex; Code: yth_educ_030)
Haridussüsteemist varakult lahkunud 18-24-aastased noored ²	Horvaatia	3	11	9	5	11	33	Türgi	2017	Eurostat (Title: Early leavers from education and training by sex and labour status; Code: edat_lfse_14)
Madalate õpisaavutustega 15-aastased noored (kõikides ainetes, sh loodusteadused, lugemine ja matemaatika)	Eesti	5	5	11	15	12	60	Kosovo	2015	OECD, PISA 2015: http://www.oecd-ilibrary.org/education/pisa-2015-results-volume-i_9789264266490-en
Parimate õpitulemustega 15-aastased noored (vähemalt ühes aines)	Türgi	2	20	8	10	-	22	Šveits	2015	OECD, PISA 2015: http://www.oecd-ilibrary.org/education/pisa-2015-results-volume-i_9789264266490-en
Sageli kiusatud 15-aastased õpilased ³	Holland	3	10	18	10	9	18	Läti	2015	OECD, PISA 2015: https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/9789264273856-en.pdf?expires=1543135945&id=id&accname=guest&checksum=C551D7F90ACD33E1C2185CE80A0615CF
Kui rahul olete oma haridusega? (10-palli skaalal, 18-24-aastased)	Horvaatia	6,9	8,0	7,6	7,9	7,6	8,7	Portugal	2016	Eurofound, European Quality of Life Survey 2016: https://www.eurofound.europa.eu/data/european-quality-of-life-survey
Kas Te olete viimase 12 kuu jooksul osalenud koolitusel või kursustel, sealhulgas internetikursustel?	Tšehhi	5	35	33	29	24	43	Austria	2016	Eurofound, European Quality of Life Survey 2016: https://www.eurofound.europa.eu/data/european-quality-of-life-survey
Interneti kasutamine: veebikursusel osalemine (16-24-aastased)	Türgi	3	23	10	22	10	41	Soome	2017	Eurostat (Title: Internet use and activities; Code: isoc_bde15cua)
Hinnake palun oma võimalusi ... (On olemas suurepärased/kõik võimalused, 15-25-aastased)										
... omandada soovitud haridus			86	70	63	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
... tegeleda enesetäiendamisega, osaleda kursustel, seminaridel, koolitustel			66	68	52	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018

¹Gümnaasium, kutsekool (pärast gümnaasiumi), kõrgharidus.

²Näitaja, mille abil saadakse teavet haridussüsteemist varakult lahkunud noorte kohta, kajastab nende 18–24aastaste osatähtsust, kes on omandanud ainult teise taseme alumise astme hariduse ning ei ole osalenud jätkuhariduses ega -koolituses

³Õpilane kuulub sageli kiusatud õpilaste "rühma" juhul, kui talle on omased 10% kiusamise ohtu põhjustavatest näitajatest.

Perekond ja eakaaslased

- Keskmiselt 85% 16-kuni 24-aastastest ELi noortest elavad vanematega koos, Balti riikides on sama näitaja madalam – Lätis 83%, Leedus 81% ja Eestis 78%. Hinnanguliselt kolib keskmine noor vanemate leibkonnast välja Lätis 27-aastaselt, Leedus 26-aastaselt ja Eestis 23-aastaselt.
- Eestis on esmaabielluja keskmine vanus kõrgem: meeste seas 32 aastat ja naiste seas 30 aastat. Leedus on näitaja Balti riikide madalaim – meeste puhul 30 aastat ja naiste puhul 28 aastat.
- Kõigis kolmes Balti riigis on kõrge lahutuste tase. Lahutuste arv 100 abielu kohta on Eestis 51, Lätis 47 ja Leedus 42.
- Abieluväliste elussündide arv on Balti riikides erinev. ELis sünnib keskmiselt 43% lastest abieluväliselt, Eestis on see näitaja 56%, Lätis 41% ja Leedus 27%.
- Küsitlute subjektiivne rahulolu pereeluga on Balti riikides selgelt ELi keskmisest kõrgem (kõige sagedamini antakse positiivne hinnang Leedus).
- Samas pole kõik noored rahul võimalustega perega aega veeta: 79% Eesti, 78% Leedu ja 75% Läti noortest vastas positiivselt.
- Vähem positiivsed ollakse võimaluste suhtes kohtuda sarnaste huvidega inimestega. Selles valdkonnas vastas positiivselt 67% noortest Eestis, 75% Lätis ja ainult 54% Leedus.
- Keskmiselt 19% ELi noortest arvab, et elus eettulevate keeruliste probleemidega on raske toime tulla. Eestis ja Lätis on protsent sarnane ELi keskmisele (17% ja 18%), Leedus on sama näitaja märkimisväärselt kõrgem (23%).
- Noorte arvamused lahknevad selle kohta, kui kaua läheb aega elu normaliseerumiseks pärast seda kui midagi elus valesti läheb. Eestis on ainult 9% noortest nõus väitega, et elu normaliseerumiseks läheb kaua aega, Lätis 17% ja Leedus 20%. ELi keskmine on 18%, nii et Eesti näitaja on positiivsem, kuid Leedus keskmisest negatiivsem.
- 63% Leedu, 64% Läti ja 76% Eesti noortest arvavad positiivselt abi saamise võimalustest keerulises ja problemaatilises olukorras.

Indikaator	Madalaima näitajaga riik	Madalaim näitaja	EE	LV	LT	EU (28)	Kõrgeim näitaja	Kõrgeima näitajaga riik	Aasta	Allikas
Vanematega koos elavate 16-24-aastaste noorte osakaal	Taani	53	78	83	81	85	96	Horvaatia	2017	Eurostat (Title: Share of young adults aged 18-34 living with their parents by age and sex - EU-SILC survey; Code: ilc_lvps08)
Vanemate leibkonnast lahkuvate noorte hinnanguline keskmine vanus	Rootsi	21	23	27	26	26	33	Montenegro	2017	Eurostat (Title: Estimated average age of young people leaving the parental household by sex; Code: yth_demo_030)
Meeste keskmine vanus esimese abielu puhul	Valgevene	28	32	31	30	-	37	Rootsi	2016	Eurostat (Title: Marriage indicators; Code: demo_nind)
Naiste keskmine vanus esimese abielu puhul	Türgi	25	30	29	28	-	34	Rootsi	2016	Eurostat (Title: Marriage indicators; Code: demo_nind)
Abieluvälised ellusünnid	Türgi	3	56	41	27	43	70	Island	2016	Eurostat (Title: Fertility indicators; Code: demo_find)
Abielulahutused 100 abielu kohta	Kosovo	7	51	47	42	-	69	Portugal	2016	Eurostat (Title: Divorce indicators; Code: demo_ndivind)
Kui rahul Te olete oma pereeluga (Keskmine: 1-10, 18-24-aastased)	Belgia	7,4	8,5	8,4	8,7	8,2	9,1	Luksemburg	2016	Eurofound, European Quality of Life Survey 2016: https://www.eurofound.europa.eu/data/european-quality-of-life-survey
Kui rahul Te olete oma sõpradega (Rahul: 6-10 punkti 10-punkti skaalal, 18-24-aastased)	-	-	85	90	69	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
„Leian, et mul on raske tegeleda minu elus esinevate oluliste probleemidega (Nõustun/nõustun täielikult, 18-24-aastased)“	Austria	9	17	18	23	19	42	Rootsi	2016	Eurofound, European Quality of Life Survey 2016: https://www.eurofound.europa.eu/data/european-quality-of-life-survey
"Kui mul läheb elus midagi valesti, võtab üldjuhul kaua aega, enne kui asjad saavad jälle korda (Nõustun/nõustun täielikult, 18-24-aastased)"	Slovakkia	7	9	17	20	18	30	Rootsi	2016	Eurofound, European Quality of Life Survey 2016: https://www.eurofound.europa.eu/data/european-quality-of-life-survey
Hinnake palun oma võimalusi ... (On olemas suurepärased/kõik võimalused, 15-25-aastased)										
... veeta aega perekonnaga	-	-	79	75	78	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
...mõjutada otsuseid perekonnas	-	-	74	74	70	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
...saada abi keerulistest olukordades	-	-	76	64	63	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
...tutvuda mõttekaaslastega oma kodukandis või internetis	-	-	67	75	54	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
... veeta aega sõpradega	-	-	80	77	77	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018

Materiaalne ja sotsiaalne heaolu

- Kõigis kolmes Balti riigis on sissetulekute ebavõrdsuse indeks ELi keskmisest kõrgem. Leedus on näitaja kõige kõrgem, Eestis aga Balti riikide seas madalaim.
- Iga neljandat Eesti ja Läti noort ohustab vaesus või sotsiaalne tõrjutus, iga viiendat ohustab vaesus. Leedus on näitajad isegi kõrgemad – iga kolmandat noort ohustab vaesus või sotsiaalne tõrjutus, iga neljandat vaesus.
- Keskmiselt väidab 13% ELi noortest, et leibkonnas on keeruline ots-otsaga kokku tulla, samas on Balti riikide näitajad madalamad – Lätis ja Leedus 8% ja Eestis 6%.
- Lätis on 13% 18- kuni 24-aastastest noortest olnud kommunaalteenuste eest võlgu ja 12% on laenanud mitteametlikult sõpradelt või sugulastelt ning neile võlgu olnud. See on Balti riikides kõige kõrgem näitaja, mis ületab selgelt ELi keskmise.
- Peaaegu iga kümnes Läti ja Eesti noor ei saa endale lubada uusi riideid (see vastab ELi keskmisele), kuid Leedus ei saa uusi rõivaid osta iga neljas noor.
- Rahulolu määr praeguse elustandardiga on Balti riikides ELi keskmisest veidi madalam. Siiski on noored väga erinevatel seisukohtadel rahuolu suhtes sissetulekuga – 67% Eesti noortest on rahul, Lätis on näitaja 52% ja Leedus ainult 27%. Need näitajad vastavad noorte arvamusele võimaluste kohta saavutada elus majanduslikku edu: Eestis suhtub positiivselt 72% noortest, Lätis 59% ja Leedus ainult 53%.
- Positiivsemalt hinnatakse üldisi võimalusi olla elus tulevikus edukas – Eestis on 80% noortest positiivselt meelestatud, Lätis 76% ja Leedus 67%.
- On huvitav, et indikaatoritel pole ilmselgelt korrelatsiooni noorte murega sissetulekute üle vanaduspäevil – Leedus on noored vähem mures, kuigi suhtuvad praegusesse olukorda ja tuleviku väljavaadetes kõige kriitilisemalt. Läti noored muretsevad selle pärast rohkem - Läti on ka ainus Balti riik, kus näitaja on ELi keskmisest kõrgem.
- Kolmes Balti riigis on nende noorte osakaal silmnähtavalt kõrge, kes arvavad, et eri ühiskonnarühmade vahel valitsevad pinged. Leedu noored on rohkem mures vaeste ja rikaste vaheliste pingeliste suhete pärast, Eesti noori paneb pigem muretsema erinevate etniliste rühmade ja erineva seksuaalse suundumusega inimeste vahelised pinged. Lisaks on näitajad ELi keskmisest kõrgemad. Samas muretseb Leedu noor ELi keskmisest noorest vähem etniliste rühmade vaheliste pingete pärast ja Läti noor erineva seksuaalse suundumusega inimeste vaheliste pingete pärast.

Indikaator	Madalaima näitajaga riik	Madalaim näitaja	EE	LV	LT	EU (20)	Kõrgeim näitaja	Kõrgeima näitajaga riik	Aasta	Allikas
Samaväärselt kasutatava tulu Gini koefitsient ¹	Slovakkia	23	32	35	38	30	40	Bulgaaria	2017	Eurostat (Title: Gini coefficient of equivalised disposable income - EU-SILC survey; Code: ilc_di12)
Vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevad 15-24-aastased noored	Tšehhi	14	25	27	34	29	45	Kreeka	2017	Eurostat (Title: People at risk of poverty or social exclusion by age and sex; Code: ilc_peps01)
Vaesuse ohus olevad 15-24-aastased noored ²	Tšehhi	12	22	19	27	23	34	Rumeenia	2017	Eurostat (Title: At-risk-of-poverty rate by poverty threshold, age and sex - EU-SILC survey; Code: ilc_li02)
Materiaalse ja sotsiaalse tõrjutuse määr (15-24-aastased) ³	Luksemburg	4	8	23	24	14	47	Rumeenia	2017	Eurostat (Title: Material and social deprivation rate by age and sex; Code: ilc_mdsc07)
Raske materiaalse puuduse määr 15-24-aastaste noorte seas ⁴	Luksemburg	1	4	12	14	8	37	Bulgaaria	2017	Eurostat (Title: Severe material deprivation rate by age and sex; Code: ilc_mddd11)
Kui rahul Te olete oma sissetulekutega (stipendium/ palk/ taskuraha)? (Rahul: 6-10 punkti 10-punkti skaalal, 15-25-aastased)	-	-	67	52	27	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
Kui rahul Te olete oma praeguse elustandardiga? (Keskmine: 1-10, 18-24-aastased)	Bulgaaria	5,9	7,4	7,4	7,3	7,5	8,5	Austria	2016	Eurofound, European Quality of Life Survey 2016: https://www.eurofound.europa.eu/data/european-quality-of-life-survey
Minu leibkonnas on raskusi tulla ots otsaga kokku tulla (18-24-aastased)	Ühendkuningriik	1	6	8	8	13	54	Hispaania	2016	Eurofound, European Quality of Life Survey 2016: https://www.eurofound.europa.eu/data/european-quality-of-life-survey
Ma ei saa endale lubada iga-aastast kodust eemal veedetud nädalapikkust puhkust (18-24-aastased)	Holland	10	42	29	39	30	66	Rumeenia	2016	Eurofound, European Quality of Life Survey 2016: https://www.eurofound.europa.eu/data/european-quality-of-life-survey
Ma ei saa osta pigem uusi kui kasutatud riideid (18-24-aastased)	Holland	2	11	10	25	11	36	Kreeka	2016	Eurofound, European Quality of Life Survey 2016: https://www.eurofound.europa.eu/data/european-quality-of-life-survey
Ma ei saa soovi korral tarvitada toiduks ülepäeviti loomaliha, kanaliha või kala (18-24-aastased)	Iirimaa	0	3	3	10	7	25	Bulgaaria	2016	Eurofound, European Quality of Life Survey 2016: https://www.eurofound.europa.eu/data/european-quality-of-life-survey
Viimase 12 kuu jooksul ei ole minu leibkond suutnud tähtaegselt tasuda mõnda kommunaalmaksu (18-24-aastased)	Slovakkia	1	4	13	9	9	51	Kreeka	2016	Eurofound, European Quality of Life Survey 2016: https://www.eurofound.europa.eu/data/european-quality-of-life-survey
Viimase 12 kuu jooksul ei ole minu leibkond suutnud tagasi maksta laenatud raha sõpradelt või sugulastelt (18-24-aastased)	Poola	0	3	12	7	5	28	Kreeka	2016	Eurofound, European Quality of Life Survey 2016: https://www.eurofound.europa.eu/data/european-quality-of-life-survey
Kui mures Te olete, et vanaduspäevil ei ole Teie sissetulek piisav? (10-punkti skaalal, 18-24-aastased)	Iirimaa	3,1	5,1	6,0	4,4	5,5	7,5	Kreeka	2016	Eurofound, European Quality of Life Survey 2016: https://www.eurofound.europa.eu/data/european-quality-of-life-survey
Tajutav pinget vaeste ja rikaste inimeste vahel (mõned või palju pingeid, 18-24-aastased)	Bulgaaria	69	88	83	91	85	95	Belgia	2016	Eurofound, European Quality of Life Survey 2016: https://www.eurofound.europa.eu/data/european-quality-of-life-survey
Tajutav pinget erinevate rassiliste ja etniliste rühmade vahel (mõned või palju pingeid, 18-24-aastased)	Leedu	66	91	88	66	88	99	Holland	2016	Eurofound, European Quality of Life Survey 2016: https://www.eurofound.europa.eu/data/european-quality-of-life-survey

Tajutav pinge erinevate seksuaalsete suundumustega inimeste vahel (mõned või palju pingeid, 18-24-aastased)	Taani	51	93	73	88	75	93	Eesti	2016	Eurofound, European Quality of Life Survey 2016: https://www.eurofound.europa.eu/data/european-quality-of-life-survey
Hinnake palun oma võimalusi ... (On olemas suurepärased/kõik võimalused, 15-25-aastased)										
...olla tulevikus edukas	-	-	80	76	67	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
...olla tulevikus majanduslikult edukas	-	-	72	59	53	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018

¹ Gini koefitsient ehk Gini kordaja on ühiskonna tulude jaotuse ebavõrdsuse näitaja. Mida suurem on Gini koefitsient, seda ebavõrdsem on tulude jaotus.

² Lõpp-punkt: 60% keskmise ekvivalentsest sissetulekust pärast sotsiaaltoetusi.

³ "Materiaalne puudus" hõlmab majandusliku pinge, kestvuskapade, eluasemepuuduse ja eluruumi keskkonna näitajaid.

⁴ Määratlus: elanikkonna protsent, kes ei saa endale lubada vähemalt nelja järgmistest üheksast punktist: 1) maksta oma renti, hüpoteeki või kommunaalmaksed; 2) hoida oma kodu piisavalt soojas; 3) katta ootamatuid kulusid 4) korrapäraselt süüa liha või valke; 5) puhkama minna; või ei saa endale osta: 6) TV 7) külmik, 8) auto 9) telefon.

Eluase ja keskkond

- Keskmiselt 7% ELi noortest elavad kehvades olmetingimustes (ülerahvastatud eluruumid, tilkuv katus, puudub vann või dušš ja sisetualett või on eluruumid liiga pimedad). Lätis on näitaja ELi kõrgeimate hulgas – iga neljas noor elab sellistes ruumides. Leedus on näitaja 13% ja Eestis 6%.
- See vastab noorte endi arvamusele oma eluasemete kohta – Lätis hinnatakse seda Balti riikides kõige madalamalt, Eestis ja Lätis on näitaja ELi keskmisest näitajast madalam.
- Iga kolmas Läti noor, iga neljas Leedu noor ja 28% Eesti noortest väidavad, et kodus on vähe ruumi.
- Kõigi kolme riigi noored (eriti Leedus) on rahul kohaliku piirkonna kui elukohaga. Siin on kolme riigi näitajad ELi keskmisest kõrgemad.
- Üsna suur osa noori ei pea siiski oma kodulinna või -valda noortesõbralikuks. Lätis hindab 72% noortest kohaliku piirkonda noortesõbralikuks, Eestis 62% ja Leedus ainult 51%.
- Üsna negatiivselt arvatakse isikliku turvalisuse kohta kohalikus piirkonnas pimedas kõndides. Keskmiselt tunneb 72% ELi noori ennast pimedal ajal turvaliselt, Eestis 65%, Leedus 59% ja Lätis ainult 54%.
- Nii Eestis kui ka Lätis on 81–82% noortest rahul isikliku turvalisusega internetis, Leedus on sama näitaja märkimisväärselt madalam (58%).
- Samas ütleb 12% Läti noortest, et on kogenud internetikiusamist. Leedus on näitaja ainult 3% ja Eestis 0%.

Indikaator	Madalaima näitajaga riik	Madalaim näitaja	EE	LV	LT	EU (28)	Kõrgeim näitaja	Kõrgeima näitajaga riik	Aasta	Allikas
Väga halbades tingimustes elavate noorte määr (15-24-aastased) ¹	Soome	1	6	24	13	7	27	Rumeenia	2017	Eurostat (Title: Severe housing deprivation rate by age, sex and poverty status - EU-SILC survey; Code: ilc_mdho06a)
Kui rahul Te olete oma eluasemega (10-punkti skaalal, 18-24-aastased)	Bulgaaria	7,0	7,4	7,1	7,5	7,7	8,8	Luksemburg	2016	Eurofound, European Quality of Life Survey 2016: https://www.eurofound.europa.eu/data/european-quality-of-life-survey
Eluaseme probleemid: ruumipuudus (18-24-aastased)	Slovakkia	7	28	32	24	23	32	Saksamaa	2016	Eurofound, European Quality of Life Survey 2016: https://www.eurofound.europa.eu/data/european-quality-of-life-survey
Kui rahul Te olete oma kohaliku piirkonnaga kui elukohana? (18-24-aastased)	Prantsusmaa	7,1	7,6	7,5	8,2	7,5	8,9	Slovakkia	2016	Eurofound, European Quality of Life Survey 2016: https://www.eurofound.europa.eu/data/european-quality-of-life-survey
Kui noortesõbralik on Sinu arust Sinu kodulinn/-vald? (Rahul: 6-10 punkti 10-punkti skaalal, 15-25-aastased)	-	-	62	72	51	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
Raske juurdepääs puhke- või haljasaladele (pigem või väga keeruline; 18-24-aastased)	Taani	4	19	7	17	14	24	Bulgaaria	2016	Eurofound, European Quality of Life Survey 2016: https://www.eurofound.europa.eu/data/european-quality-of-life-survey
Ma tunnen end pimedal ajal üksi kõndides turvaliselt (Nõustun/nõustun täielikult, 18-24-aastased)	Tšehhi	40	65	54	59	72	83	Portugal	2016	Eurofound, European Quality of Life Survey 2016: https://www.eurofound.europa.eu/data/european-quality-of-life-survey
Kui rahul olete turvalisusega internetis/sotsiaalvõrgustikus? (Rahul: 6-10 punkti 10-punkti skaalal, 15-25-aastased)	-	-	81	82	58	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
Olen viimase 12 kuu jooksul puutunud internetis kokku ahistamisega	Eesti	0	0	12	3	6	26	Austria	2016	Eurofound, European Quality of Life Survey 2016: https://www.eurofound.europa.eu/data/european-quality-of-life-survey

¹ Üks peamisi näitajaid, mille alusel eluaseme kvaliteeti hinnatakse, on piisava elamispinna olemasolu eluruumis. Ülerahvastatuse määr näitab ülerahvastatud eluruumides elavate inimeste osakaalu, mis määratakse kindlaks leibkonna kasutuses olevate tubade arvu, leibkonna suuruse ning liikmete vanuse ja perekonnaseisu põhjal. Väga halbades tingimustes elavate inimeste määr on nende inimeste osakaal, kes elavad ülerahvastatud eluruumides, millel on samal ajal veel vähemalt üks eespool nimetatud tõsine puudus..

Tööhõive ja ettevõtlus

- Noorte (vanuserühmas 15–24) tööhõive on Eestis kõrgem (41%) ELi keskmisest (35%), kuid Lätis ja Leedus madalam (vastavalt 33% ja 30%).
- Samas on noorte töötuse määr Eestis ja Leedus märkimisväärselt ELi keskmisest madalam (12–13% ja 17%) ja Läti tase on võrdne ELi keskmisega (17%).
- Mittetöötavate ja -õppivate noorte (NEETi näitaja) osakaal on kolmes riigis sarnane ja ELi keskmisest veidi väiksem – Leedus ja Eestis 9%, Lätis 10% ja ELis 11%.
- Eesti ja Läti noored on praeguse töökohaga rahul, kuid Leedu noorte arvamused on ELi keskmisest negatiivsemad.
- Balti riikide noored hindavad võimalusi tööd leida või ettevõtlusega tegeleda erinevalt. Eesti noored on väljavaadete suhtes positiivsemad, Leedu noored negatiivsemad. Eriti negatiivseid arvamusi on väljendatud äritegevuse võimaluste kohta – 46% Eesti, 35% Läti ja ainult 20% Leedu noortest arvavad, et neil on selleks võimalused olemas. Noored hindavad kriitiliselt meeldiva töökoha leidmise võimalusi – Eesti noortest 60% väljendasid optimismi, Lätis 48% ja Leedus ainult 36%.
- Nad on positiivsemad meeldiva ameti/elukutse valikuvõimaluste suhtes – 73% Eesti, 67% Läti ja 62% Leedu noortest väljendasid optimismi.

Indikaator	Madalaima näitajaga riik	Madalaim näitaja	EE	LV	LT	EU (29)	Kõrgeim näitaja	Kõrgeima näitajaga riik	Aasta	Allikas
Noorte tööhõive (15-24-aastased)	Kreeka	14	41	33	30	35	76	Island	2017	Eurostat (Title: Youth employment by sex, age and educational attainment level; Code: yth_empl_010)
Noorte töötuse määr (15-24-aastased)	Saksamaa	7	12	17	13	17	47	Makedoonia	2017	Eurostat (Title: Youth unemployment by sex, age and educational attainment level; Code: yth_empl_090)
Noorte pikaajalise töötuse määr (12 kuud või kauem, 15-25-aastased)	Taani	1	3	3	nd	5	33	Makedoonia	2017	Eurostat (Title: Youth long-term unemployment rate (12 months or longer) by sex and age; Code: yth_empl_120)
Mittetöötavad, mitteõppivad ja koolitustel mitteosalevad noored vanuses 15-24 eluaastat (NEET) ¹	Island	4	9	10	9	11	25	Makedoonia	2017	Eurostat (Title: Young people neither in employment nor in education and training by sex, age and labour status (NEET rates); Code: edat_lfse_20)
Kui rahul olete oma praeguse tööga (10-punkti skaalal, 18-24-aastased) ²	Horvaatia	5,2	7,7	7,7	7,3	7,5	8,7	Soome	2016	Eurofound, European Quality of Life Survey 2016: https://www.eurofound.europa.eu/data/european-quality-of-life-survey
Hinnake palun oma võimalusi ... (On olemas suurepärased/kõik võimalused, 15-25-aastased)										
... valida endale meeldiv elukutse	-	-	73	67	62	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
...leida endale meeldiv töökoht	-	-	60	48	36	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
... tegeleda ettevõtlusega	-	-	46	35	20	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018

¹ Mittetöötavad, mitteõppivad ja koolitustel mitteosalevad noorte (NEET) näitaja ei vasta konkreetse vanuserühma ja soo elanike protsendile, kes ei tööta ega osale täiendõppes ega koolitustel. Indikaatori lugeja viitab isikutele, kes vastavad järgmistele tingimustele: a) nad ei tööta (st Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni määratluse kohaselt töötud või mitteaktiivsed) ja b) nad ei ole saanud mingit haridust või koolitust (formaalset, mitteformaalset) uuringu eelsele neljale nädalale. Rahvastiku koguarv koosneb sama vanuserühmast ja sugupoolest, välja arvatud vastanutest, kes pole vastanud küsimusele "osalemine korrapärasel (formaalses) hariduses ja koolituses". Muutuja "osalemine hariduses ja koolituses" või "haridustaseme" puudumise tõttu uuringus, ei pruugi NEET-i teatud jaotused täpselt kokku langeda üldise NEET-i määraga antud vanuserühma ja soo kohta.

² Küsitud neilt, kes töötavad.

Osalemine

- Eesti noored suhtuvad positiivsemalt, Leedu noored kriitilisemalt osalemisvõimalustesse avalikes ja vaba aja tegevustes. Kolme riigi noored suhtuvad võrdlemisi positiivselt kultuuri- ja meelelahutusüritustes osalemise, vaba aja soovikohase veetmise, huvipakkuva hobiga tegelemise ja vabatahtlikus tegevuses osalemise võimalustesse.
- Nad hindavad kriitilisemalt poliitiliste organisatsioonide ja erakondade tegevuses osalemise, omavalituse ning kooli või ülikooli otsuste mõjutamise võimalustesse.
- Lisaks suhtuvad Eesti noored positiivsemalt amatöörina kunstiliste tegevustega või vabatahtlike tegevustega tegelemise ning arvamuste, otsuste ja uskumuste vaba väljendamise võimalustesse.
- Kolme riigi noored on aktiivsed osalejad kultuuri- ja meelelahutusüritustel, huviringides või -koolides, on sageli osa võtnud kooli või ülikooli üritustest, reisinud oma koduriigis või välismaal ning osalenud kursustel, seminaridel või koolitustel.
- Noored osalevad vähem poliitiliste organisatsioonide ja erakondade ning noortekeskuste ja -klubide tegevuses, noortekogudes ja projektikonkurssides.
- Kuigi andmed osutavad sellele, et noored tegutsevad aktiivselt mitmel rindel, tunnistavad osad, et neil on harva aega tegeleda tõeliselt meeldivate tegevustega – Eestis 17%, Lätis ja Leedus 38–39% noortest on sellist arvamust väljendanud, kusjuures viimased näitajad on ELi keskmisest (32%) kõrgemad.
- Tulemused osutavad ka sellele, et suurel osal Eesti ja Leedu noortest (35% ja 45%) on piiratud füüsilise juurdepääsu, rahaliste vahendite või muude põhjuste tõttu keeruline minna kinno, teatrisse või kultuurikeskusesse. Läti näitaja on madalam, kuigi endiselt üsna kõrge (27%).
- Andmed näitavad ka seda, et Eesti ja Leedu noored postitavad Läti noortest sagedamini oma arvamusi avalikel või poliitilistel küsimustel veebilehtedele ning osalevad veebipõhistel konsultatsioonidel või hääletamisel, et avaldada oma arvamust kodaniku- või poliitilistes küsimustes. Eesti ja Läti noored kasutavad ka sagedamini internetti avalike asutustega suhtlemiseks, Leedu noored teevad seda palju harvemini. Siiski on näitajad ELi keskmisest kõrgemad.

Indikaator	Madalaima näitajaga riik	Madalaim näitaja	EE	LV	LT	EU (28)	Kõrgeim näitaja	Kõrgeima näitajaga riik	Aasta	Allikas
Vanuse alampiir valimistel kandideerimisel	-	-	21	21	21	-	-	-	2018	National legislation
Vanuse alampiir riiklikel valimistel hääletamiseks	-	-	18	18	18	-	-	-	2018	National legislation
Vanuse alampiir kohalikel valimistel hääletamiseks	-	-	16	18	18	-	-	-	2018	National legislation
Noored vanuses 16-24, kes ei saa endale lubada regulaarselt vabaaja veetmise võimalusi	Soome	3	3	11	21	14	51	Rumeenia	2015	Eurostat (Title: Persons who cannot afford to regularly participate in a leisure activity by age, sex and income group; Code: ilc_mdcs11a)
Interneti kasutamine: osalemine veebipõhistel konsultatsioonidel või hääletamisel, et avaldada oma arvamust kodaniku- või poliitilistes küsimustes (nt linnaplaneerimine, petitsiooni allkirjastamine) (16-24-aastased)	Tšehhi	2	12	5	14	10	38	Malta	2017	Eurostat (Title: Internet use and activities; Code: isoc_bde15cua)
Interneti kasutamine: avalike või poliitiliste küsimuste kohta arvamuse avaldamine veebisaitide kaudu (nt blogid, sotsiaalsed võrgustikud jne) (16-24-aastased)	Austria	5	15	9	14	16	27	Island	2017	Eurostat (Title: Internet use and activities; Code: isoc_bde15cua)
Noored vanuses 16-24, kes kasutavad interneti avalike asutustega suhtlemiseks	Rumeenia	6	87	80	57	46	91	Soome	2017	Eurostat (Title: Individuals using the internet for interacting with public authorities; Code: isoc_bde15ei)
Kas Sa oled eelmisel aastal mõnes järgmises tegevuses osalenud või grupi tegevuses kaasa löönud (osalejana, korraldajana, vaatajana, külastajana)?										
Kultuuri- või meelelahutusüritus	-	-	83	85	84	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
Keskonna puhastamine	-	-	41	38	49	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
Huviring, -kool	-	-	71	48	44	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
Mittetulundusühing (MTÜ)	-	-	27	17	29	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
Poliitiline partei	-	-	5	4	3	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
Noorteorganisatsioon	-	-	38	22	35	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
Kooli/ülikooli üritus	-	-	87	62	80	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
Vabatahtlik tegevus	-	-	63	34	47	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
Noorteprojekt	-	-	41	24	34	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
Noortekeskus, -klubi	-	-	33	19	22	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
(Üli)õpilasesindus, -kogu	-	-	25	14	23	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
Noortekogu	-	-	12	6	9	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
Projektikonkurss (äri-, sotsiaalprojektid jne)	-	-	14	21	19	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
Kunstiline tegevus (koor, tantsimine, bänd jne)	-	-	58	41	45	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
Reisimine kodumaal	-	-	87	77	64	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018

Indikaator	Madalaima näitajaga riik	Madalaim näitaja	EE	LV	LT	EU (28)	Kõrgeim näitaja	Kõrgeima näitajaga riik	Aasta	Allikas
Reisimine välismaal	-	-	68	55	50	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
Kursused, seminarid, koolitused, täiendõpe (sh internetis)	-	-	63	46	42	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
"Oma igapäevaelus on mul harva aega teha asju, mida ma tõeliselt naudin (Nõustun/nõustun täielikult, 18-24-aastased)"	Eesti	17	17	38	39	32	50	Horvaatia	2016	Eurofound, European Quality of Life Survey 2016: https://www.eurofound.europa.eu/data/european-quality-of-life-survey
Rahulolu sellega, kuidas demokraatia minu elukohajärgses riigis toimib? (10-punkti skaalal, 18-24-aastased)	Bulgaaria	4,0	5,6	5,5	6,0	5,5	7,2	Luksemburg	2016	Eurofound, European Quality of Life Survey 2016: https://www.eurofound.europa.eu/data/european-quality-of-life-survey
"Kirjutasin alla petitsioonile, k.a e-posti või online-petitsioonile viimase 12 kuu jooksul (18-24-aastased)"	Kreeka	5	14	8	19	25	48	Rootsi	2016	Eurofound, European Quality of Life Survey 2016: https://www.eurofound.europa.eu/data/european-quality-of-life-survey
Hinnake palun oma võimalusi ... (On olemas suurepärased/kõik võimalused, 15-25-aastased)										
... tegeleda hobidega, mis mulle huvi pakuvad	-	-	70	69	57	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
... veeta oma vaba aega nii nagu mina seda soovin	-	-	74	67	55	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
... osaleda kultuuri- või meelelahutusüritustel	-	-	73	70	60	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
...reisida, avastada teisi kultuure ja riike	-	-	47	43	32	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
...tegeleda kunstiliste tegevustega (tantsimine, laulmine, maalimine jms)	-	-	71	53	46	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
... osaleda mittetulundusühingute või valitsusväliste organisatsioonide tegevuses	-	-	37	37	35	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
... osaleda poliitiliste organisatsioonide ja erakondade tegevuses	-	-	24	22	17	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
... osaleda noorteorganisatsioonide tegevustes	-	-	55	49	46	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
...osaleda noortele korraldatud projektides ja tegevustes	-	-	60	57	53	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
... teha vabatahtlikku tööd	-	-	68	68	62	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
... osaleda kohaliku omavalitsuse otsuste kujunemisprotsessis	-	-	21	12	9	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
... osaleda kooli või ülikooli otsuste kujunemisprotsessis	-	-	42	29	27	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
... saada usaldusväärset ja objektiivset teavet sündmuste kohta riigis ja maailmas	-	-	70	66	66	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
... väljendada vabalt oma arvamust, otsuseid, uskumusi	-	-	75	71	58	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
Mõeldes füüsilisele juurdepääsule, siis mul on raskusi pääseda kinno, teatrisse, kultuurikeskusesse (pigem või väga raske; 18-24-aastased)	Soome	13	35	27	45	33	57	Rumeenia	2016	Eurofound, European Quality of Life Survey 2016: https://www.eurofound.europa.eu/data/european-quality-of-life-survey

Tervis ja riskikäitumine

- Elussündide kõrgeim määr on Lätis (emade seas vanuserühmas 15–24), kus 10 000 naise kohta on 199 sündi. Madalaim määr on Eestis – 142 sündi.
- Eesti juhib legaalselt indutseeritud (meditsiinilise) abortide arvu puhul – 10 000st naisest vanuses 15–24 on 222 aborti teinud, Lätis 105 ja Leedus 59.
- 39% ELi noortest on ülekaalulised või rasvunud, Balti riikide näitajad erinevad üksteisest – Eestis 44%, Lätis 38% ja Leedus 31%, mis on ELi madalaim näitaja.
- ELis on 100 000 inimese seas vanuses 15–19 keskmine surmajuhtumite arv suitsiidi tagajärjel 5, 20- kuni 24-aastaste seas 9. Leedus on näitaja mitu korda suurem: 15- kuni 19-aastaste seas on see 14, 20- kuni 24-aastaste seas 34. Ka Läti ja Eesti näitajad on ELi keskmisest kõrgemad, kuid mitte nii kõrged.
- Suitsetajate osakaal on kõigis kolmes Balti riigis noorte seas ELi keskmisest veidi kõrgem, samas tarbitakse alkoholi ELi keskmisest natuke harvemini.
- Narkootikumide kasutamine erineb Balti riikide vahel. 17–18% Läti ja Leedu ning 25% Eesti noortest on kanepit tarbinud vähemalt korra elus. 8% Leedu, 13% Eesti ja 18% Läti noortest on vähemalt korra elus kasutanud inhalante (sissehingatavaid narkootikume).
- 12% Eesti ja Leedu noortest on raha peale hasartmänge mänginud, Lätis on osakaal kõrgem – 16%, mis ületab ka ELi keskmise (14%).
- 30% ELi noortest arvavad oma subjektiivse hinnangu kohaselt, et neil on pikaajaline/krooniline haigus või terviseprobleem. Eestis on osakaal kõrgem (35%), Lätis 31% ja Leedus 23%.
- Noorte protsent, kes on raha säästmiseks edasi lükanud arstivisiiti, on Lätis kõrgem (26%) kui Eestis (8%) või Leedus (0%). See korreleerub noorte arvamusega tervishoiuteenuste kättesaadavuse kohta – Eestis on 83% noortest kindlad, et selleks on võimalused olemas, Leedus 83% ja Lätis ainult 72%.
- Keskmiselt 5% ELi noortest on enda hinnangul tundnud masendust või olnud depressioonis. Leedus on osakaal natuke madalam (3%), kuid Eestis ja Lätis kõrgem (7% ja 11%).
- 86% Eesti ning 70% Läti ja Leedu noortest arvavad, et neil on võimalus osaleda füüsilises tegevuses.
- Eesti noored suhtuvad positiivsemalt (85%) igapäevasesse võimalusse tarbida tervislikku toitu kui Läti ja Leedu noored (77% ja 61%).

Indikaator	Madalaima näitajaga riik	Madalaim näitaja	EE	LV	LT	EU (28)	Kõrgeim näitaja	Kõrgeima näitajaga riik	Aasta	Allikas
Naiste keskmine vanus esimese lapse sündimisel	Aserbaidžaan	24	28	27	27	29	31	Itaalia	2016	Eurostat (Title: Fertility indicators; Code: demo_find)
Elussünnid (emad vanuses 15-19, 10 000 kohta)	-	-	45	80	62	-	-	-	2016	Eurostat (Title: Live births by mother's age and newborn's sex; Code: demo_fasec)
Elussünnid (emad vanuses 15-24, 10 000 kohta)	-	-	142	199	160	-	-	-	2016	Eurostat (Title: Live births by mother's age and newborn's sex; Code: demo_fasec)
Legaalselt indutseeritud abordid (emad vanuses 15-24, 10 000 kohta)	-	-	222	105	59	-	-	-	2016	Eurostat (Title: Legally induced abortions by mother's age; Code: demo_fabort)
Kehamassiindeks (15-24-aastased): Alakaal ¹	Tšehhi	5	8	6	9	10	14	Prantsusmaa	2014	Eurostat (Title: Body mass index (BMI) by sex, age and educational attainment level; Code: hlth_ehis_bm1e)
Kehamassiindeks (15-24-aastased): Ülekaal või rasvumine ²	Leedu	31	44	38	31	39	66	Malta	2014	Eurostat (Title: Body mass index (BMI) by sex, age and educational attainment level; Code: hlth_ehis_bm1e)
Surmajuhtumite arv suitsiidi tagajärjel (100 000 kohta, 15-19-aastased) ³	Küpros	0	13	7	14	5	14	Leedu	2010	Eurostat (Title: Crude death rate by suicide of young people by sex and age; Code: yth_hlth_030)
Surmajuhtumite arv suitsiidi tagajärjel (100 000 kohta, 20-24-aastased) ³	Luksemburg	0	12	18	34	9	34	Leedu	2010	Eurostat (Title: Crude death rate by suicide of young people by sex and age; Code: yth_hlth_030)
Sigarettide suitsetamine viimase 30 päeva jooksul (15-16-aastased)	Island	6	21	24	24	21	37	Itaalia	2015	ESPAD - the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs
Alkoholi tarbimine viimase 30 päeva jooksul (15-16-aastased)	Island	9	38	44	34	48	73	Taani	2015	ESPAD - the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs
Kanepi tarbimine korduvalt, pikema aja jooksul (15-16-aastased)	Moldova	4	25	17	18	16	37	Tšehhi	2015	ESPAD - the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs
Keelatud narkootikumide (va kanepitarbimine) tarbimine korduvalt, pikema aja jooksul (15-16-aastased)	Soome	2	5	7	5	5	11	Bulgaaria	2015	ESPAD - the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs
Inhalantide (liimid, bensiin, lahustid jt) tarbimine korduvalt, pikema aja jooksul (15-16-aastased)	Moldova	1	13	18	8	7	25	Horvaatia	2015	ESPAD - the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs
Hasartmängude mängimine viimase 12 kuu jooksul (15-16-aastased)	Moldova	5	12	16	12	14	30	Kreeka	2015	ESPAD - the European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs
Interneti kasutamine: tervise teabe otsimine (16-24-aastased)	Itaalia	31	71	39	59	51	78	Malta	2017	Eurostat (Title: Internet use and activities; Code: isoc_bde15cua)
Iseenda hinnang oma tervisele (hea või väga hea; 16-24-aastased) ⁴	Portugal	84	85	86	87	93	98	Kreeka	2017	Eurostat (Title: Self-perceived health by sex, age and labour status; Code: hlth_silc_01)
Iseenda hinnang oma tervisele (halb või väga halb; 16-24-aastased) ⁴	Malta	0,2	2	2	1	1	3	Luksemburg	2017	Eurostat (Title: Self-perceived health by sex, age and labour status; Code: hlth_silc_01)
Iseenda hinnangul pandud tervisliku seisundi tõttu esinevad pikaajalised piirangud: mõni või raske (16-24-aastased) ⁵	Malta	2	13	12	7	7	19	Soome	2017	Eurostat (Title: Self-perceived long-standing limitations in usual activities due to health problem by sex, age and labour status; Code: hlth_silc_06)
Pikaajalise/kroonilise haiguse või terviseprobleemiga noored vanuses 16-24 eluaastat ⁶	Itaalia	7	35	31	23	30	39	Soome	2017	Eurostat (Title: People having a long-standing illness or health problem, by sex, age and labour status; Code: hlth_silc_04)
Tervislik kontroll iseenda soovil (16-24-aastased) ⁷	Hispaania	0,1	11	6	1	1	11	Eesti	2017	Eurostat (Title: Self-reported unmet needs for medical examination by sex, age, main reason declared and income quintile; Code: hlth_silc_08)
Viivitatud arsti külastamine raha säästmiseks (lükkus edasi või üldse ei ole läinud, 18-24-aastased)	Leedu	0	8	26	0	11	36	Rumeenia	2016	Eurofound, European Quality of Life Survey 2016: https://www.eurofound.europa.eu/data/european-quality-of-life-survey

Indikaator	Madalaima näitajaga riik	Madalaim näitaja	EE	LV	LT	EU (28)	Kõrgeim näitaja	Kõrgeima näitajaga riik	Aasta	Allikas
Olen tundnud masendust või olnud depressioonis (enamik ajast, koguaeg; 18-24-aastased)	Bulgaaria	0	7	11	3	5	11	Läti	2016	Eurofound, European Quality of Life Survey 2016: https://www.eurofound.europa.eu/data/european-quality-of-life-survey
Osalemine spordis või füüsilises tegevuses vähemalt üks kord nädalas (18-24-aastased)	Bulgaaria	18	69	77	62	65	87	Holland	2016	Eurofound, European Quality of Life Survey 2016: https://www.eurofound.europa.eu/data/european-quality-of-life-survey
Hinnake palun oma võimalusi ... (On olemas suurepärased/kõik võimalused, vanuses 15-25 aastat)										
...saada tervishoiuteenuseid	-	-	83	72	81	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
... olla füüsiliselt aktiivne, teha sporti väljaspool kooli/ ülikooli	-	-	86	82	70	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018
...toituda tervislikult	-	-	85	77	61	-	-	-	2018	Young people in Baltics: Survey, 2018

¹ Kehamassiindeks (KMI või BMI või Quetelet indeks) on suurus, mis väljendab inimese kehakaalu ja pikkuse suhet. Kehamassiindeksi leidmiseks jagatakse kehakaal kilogrammides pikkuse ruuduga meetrites. Inimese kehakaalu/kehamassi loetakse tema pikkuse puhul normaalseks, kui kehamassiindeks on vahemikus 18,5 kuni 25. Alla 18,5 on juba alakaal.

² Kehamassiindeks (KMI või BMI või Quetelet indeks) on suurus, mis väljendab inimese kehakaalu ja pikkuse suhet. Kehamassiindeksi leidmiseks jagatakse kehakaal kilogrammides pikkuse ruuduga meetrites. Inimese kehakaalu/kehamassi loetakse tema pikkuse puhul normaalseks, kui kehamassiindeks on vahemikus 18,5 kuni 25. Üle 25 on juba ülekaal või rasvumine.

³ Surmajuhtumite arv suitsiidi tagajärjel kirjeldab suuremust kogu elanikkonna suhtes. Surmajuhtumite arv 100 000 elaniku kohta arutatakse rahvastikus teatud perioodiks registreeritud surmajuhtumite arvu järgi, jagatuna sama perioodi rahvastikuga ja seejärel korrutatuna 100 000ga.

⁴ Iseenda hinnang oma tervisele: Esitatud on küsimus, kuidas inimene üldiselt oma tervist tajub, kasutades ühte vastuste kategooriat, mis on väga hea / hea / rahulolev / halb / väga halb..

⁵ Kasutatud on üldist aktiivsuse piiranguindikaatorit (GALI), et jälgida tekkinud piiranguid tegevustes. Piirang peaks kestma vähemalt viimase kuue kuu jooksul. Võimalikud on kolm vastusevarianti: "väga piiratud", "piiratud, kuid mitte tõsiseltvõetav" või "üldiselt mitte piiratud".

⁶ Esitatud on küsimus, kas vastaja kannatab pikaajalise (vähemalt kuue kuu pikkuse) haiguse või terviseprobleemi all.

⁷ Inimese enda hinnang selle kohta, kas ta vajab mingit kindlat tüüpi arstlikku läbivaatamist või ravi, kuid ei saanud või otsinud seda. EU-SILC kogub kahte liiki andmeid tervishoiuteenuste kohta: arstiabi ja hambaravi.

ANALÜÜTILINE KOKKUVÕTE

Autorid on teinud ülevaate noorte heaolu indikaatoritest (mis on projekti raames koondatud) eelmises peatükis, kus need on jagatud temaatiliste rühmade kaupa kategooriatesse. Need kirjeldavad põhjalikult noorte elukvaliteeti ja nende puhul võetakse arvesse nii objektiivset (statistilist) kui ka subjektiivset vaatenurka. Selles peatükis teevad autorid kontekstianalüüsi andmetest, mis võimaldavad teha kõige märkimisväärsemaid järeldusi või osutavad lisaküsimustele Balti riikide noorte heaolu kohta. Selline audit võib pakkuda ülevaadet olukorra kohta kolmes riigis ja võrdluses rahvusvaheliste näitajatega; lisaks võib see osutada sammudele, mida on vaja astuda noortepoliitika rakendamisel riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil.

Noored kui konkreetne sihtrühm planeerimisdokumentides

Noortepoliitika kontekstis on olnud pidev katsumus noorte kui konkreetse sihtrühma identifitseerimine, kellele on vaja eraldiseisvaid või kohandatud poliitilisi lahendusi, tegevusi ja projekte. Projekti raames loodud monitooringusüsteemis kasutatud indikaatorite kontekstis võib kindlaks tehtud probleemidega tegeleda kahel moel: noortele luuakse eraldi tegevused või tervele ühiskonnale leitakse süstemaatilised ja ajutised lahendused (näiteks tervishoiu, hariduskvaliteedi jms kontekstis). Kindlasti eeldavad enamik tuvastatud probleemidest horisontaalset tegutsemist ja mitte ainult noortevaldkonnaga piirnevaid samme; siiski küsitakse, kui suurel määral on eri tegevused ja poliitikad kohandatud noortele kui sihtrühmale. Sellest vaatenurgast on võimalik analüüsida mitmesuguseid teemasid, muu hulgas teadlikkust tervishoiuteenustest ja nende kättesaadavust, tervislike eluviise, osalemist poliitikas ja kodanikuühiskonnas, poliitika planeerimist kohalikul (kohaliku omavalitsuse) tasandil, tööhõivega seotud tegevusi jne. Laiemalt saab arutleda, kui suurel määral on noortele eriomased vajadused integreeritud kõikidesse riikliku arengu valdkondadesse, näiteks haridusse, majandusse, tervishoidu jne.

Demograafilised väljakutsed

Kõige märkimisväärsemad demograafilised trendid on rahvastiku vähenemine ja sellega kaasnev rahvastiku vananemine. Rahvastiku keskmine ja mediaanvanus on tõusmas kõigis kolmes Balti riigis, samas on summaarne sündimuskordaja pidevalt alla 2,0 (sündimuskordaja vahemikus 2,1–2,2, tagab põlvkondade vahetumise). Demograafilised prognoosid ennustavad sarnase trendi jätkumist tulevastel aastatel. Kuigi noorte osakaal elanike koguarvu suhtes märkimisväärselt ei muutu (sest noorte arv väheneb aeglasemalt kui rahvastiku üldarv), kasvab vanemate inimeste osakaal rahvastikust ja jõuab umbes kolmandikuni. See toob kaasa suured sotsiaalmajanduslikud muutused, sest väiksem arv maksumaksjaid vastutab kasvava arvu sotsiaalkindlustushüvesid kasutavate elanike eest. See toob lõpuks kaasa reformid ja uued väljakutsed haridusele, tööhõivestruktuurile, tootlikkuse kasvule, riiklikule sotsiaalkindlustuse- ja tervishoiusüsteemile.

Noorte emigratsioon ja diasporaa

Noorte emigratsioon viimase 10 aasta jooksul on raskendanud demograafilist olukorda. Eestit on probleem vähem, Lätis ja Leedus aga tõsiselt mõjutanud (umbes kolmandik noori vanuses 15–24 elavad koduriigist väljaspool (Eesti puhul ainult umbes kümnendik)). See tõstatab küsimuse noorte diasporaa kohta riiklikes planeerimisdokumentides (kuidas säilitada ja tugevdada kontakti kodumaaga, toetada vastupidist migratsiooni jne). Noorte diasporaad kui sihtrühma pole uuritud, kättesaadav teave on vähene ja puudulik. Siiski võimaldab ja nõuab selle kogukonna arvukus eritähelepanu riikide noortepoliitikas ja jätkusuutlikus arengupoliitikas.

Tervislikud eluviisid

Erinevad andmekogumid osutavad, et tervislikud eluviisid pole noorte hulgas kinnistunud. Kehamassiindeks näitab, et 44% Eesti noortest on ülekaalulised või rasvunud, Lätis 38% ja Leedus 31% (ELi keskmine on 39%, Leedus on Euroopa Liidu madalaim näitaja). Iga neljas noor Lätis ja Leedus ja iga viies Eestis suitsetab. Alkoholi kasutatakse vähem kui ELis keskmiselt, kuid kasutuse määr on sellele vaatamata kõrge – 48% ELi, 44% Läti, 38% Eesti ja 34% Leedu noortest tarbivad alkoholi. Vähemalt korra elus kanepit tarbinud noorte hulk on Balti riikides ELi keskmisest kõrgem (ELi keskmine on 16%, Lätis on määr 17%, Leedus 18% ja Eestis 25%). Lätis ja Eestis on eriti suur nende noorte osakaal, kes on kasutanud sissehingatavaid aineid – vastavalt 13% ja 18%, samas kui ELi keskmine on 7% (Leedus on näitaja 8%). Keskmiselt 14% ELi noortest on osalenud hasartmängudes raha peale, Leedus ja Eestis 12% ja Lätis 16%. Lisaks on oodatav eluiga Balti riikides palju lühem ELi keskmisest (81 aastat võrreldes 75–78 aastaga), seda eriti meessoos. Andmed näitavad ka, et nn tervelt elatud aastate osakaal oodatavast elueast (mida nimetatakse ka puudeta elatud eeldatavaks elueaks) on kõigis Balti riikides märkimisväärselt madalam ELi keskmisest (69–74% naiste (ELis 77%) ja 74–80% meeste (ELis 81%) puhul). Kõik andmed viivad järelduseni, et teadlikkuse tõstmine ja tervislike eluviiside heade tavade levitamine on noortevaldkonnale ja terve ühiskonnale suur katsumus.

Tervishoiuteenuste kättesaadavus

Kuigi Balti riikide noorte absoluutne enamus väitis, et nende tervislik seisukord on hea (Eestis 85%, Lätis 86% ja Leedus 87%), on see ELi keskmisest siiski madalam (93%). Lisaks arvab iga kolmas Eesti ja Läti noor ning iga neljas Leedu noor, et tal on pikaajaline haigus või terviseprobleem. Andmed näitavad ka, et Eestis ja Lätis on ELi keskmisest suurem noorte osakaal, kes tunnevad ennast sageli masendunult või depressiivsena (vastavalt 7% ja 11%, kui ELi keskmine on 5% ja Leedus on näitaja 3%). Selles valdkonnas näeme, et on vaja rõhutada psühholoogilise ja emotsionaalse toe ning teenuste kättesaadavuse vajadust (vt järgmist alapeatükki) ning tervishoiuteenuste kättesaadavust. Keskmiselt 1% ELi noortest on vastanud, et nad pole saanud vajalikke tervishoiuteenuseid, Lätis on see näitaja 6%, Eestis isegi 11% ja

Leedus ainult 1%. Lisaks on Lätis suur hulk noori, kes on muude põhivajaduste jaoks raha säästmiseks arstivisiiti edasi lükanud (26%, Eestis on näitaja 8%, Leedus 0%, ELis keskmiselt 11%). Leedu noortest 17% ja Eesti noortest 19% vastasid küsitluses, et neil pole võimalik tervishoiuteenuseid kasutada, Lätis on sama näitaja 28%.

Psühholoogilise ja emotsionaalse toe kättesaadavus

Umbkaudu iga viies noor Lätis ja Eestis ja iga neljas Leedus arvab, et elus ettetulevate oluliste probleemidega on raske toime tulla. Umbes sama arv noori arvab, et pärast seda kui asjad elus valesti lähevad, võtab olukorra normaliseerumine kaua aega. 24% Eesti noortest ning 36–37% Läti ja Leedu noortest teatasid, et neil pole piisavalt adekvaatseid võimalusi abi leida rasketes problemaatilistes olukordades. Umbes iga viies noor arvas, et tal pole võimalik aega veeta pere ja sõpradega, lisaks tunnistas 33% eestlastest, 25% lätlastest ja 46% leedukatest, et neil pole võimalik tutvuda eakaaslastega. Andmed näitavad ka, et Eestis ja Lätis on ELi keskmisest kõrgem noorte osakaal, kes kogevad sageli masendust või depressiooni (vastavalt 7% ja 11%, ELi keskmine on 5% ja Leedus on sama näitaja 3%). Üldiselt osutavad andmed sellele, et vähemalt iga neljas noor ei saa igapäevaelus piisavalt psühholoogilist ja emotsionaalset tuge. Uuringu metoodika ei võimalda järeldada, kas see kehtib ainult noorte sihtrühmas ning millised on konkreetsed vähese abi põhjused, kuid kindlasti on võrdlemisi selge, et valdkond vajab erilist tähelepanu ja toetust.

Kaasava ja võrdse ühiskonna poole

Suurem osa kogutud andmetest osutab sellele, et kõigi Balti riikide jaoks on tõsine katsumus kaasava ja võrdse ühiskonna loomine. Gini indeks kui sissetulekute ebavõrdsuse näitaja on kolmes riigis üle ELi keskmise. Iga viies Eesti ja Läti noor ning iga neljas Leedu noor elab vaesusriskis. Iga neljas Läti ja Leedu noor ning iga kümnes Eesti noor seisab silmitsi materiaalse või sotsiaalse puudusega – majandusliku survega, ebapiisavate ressurssidega kestvuskaupeade ostmiseks ja eluaseme puudumisega. Peaaegu iga kümnes Balti noor ütleb, et majapidamises on raske ots-otsaga kokku tulla. Sotsiaalsete pingete näitajad on üsna kõrged – umbes 90% noortest arvab, et vaeste ja rikaste vahel valitsevad ühiskonnas pinged, samuti rassiliste ja etniliste rühmade vahel (Leedus on see näitaja madalam – umbes 66%). 93% Eesti, 88% Leedu ja 73% Läti noortest viitab pingetele erineva seksuaalse orientatsiooniga inimeste vahel. Kuigi erivajadustega noorte olukorda ja võimaluste vähesust pole uuritud, osutavad valdkondlikud aruanded ja arvamusuuringud, et sihtrühma sotsialiseerumise ja avalikes tegevustes osalemise võimalused on äärmiselt piiratud (kui võtta arvesse füüsilise juurdepääsu võimalusi, ühiskonnaliikmete suhtumist, rahalisi ressursse ja inimese enesetaju). Kõik kokku tähendab, et on vaja leida süstemaatilisi ja pikaajalisi lahendusi ning tuleb astuda konkreetseid samme võrdse ja kaasava ühiskonna arenemise soodustamiseks.

Kooli õppekavade ja õppekeskkondade areng

OECD rahvusvahelise õpilaste hindamise programmi (PISA) andmed näitavad, et üldhariduse olukord on kolmes Balti riigis erinev. Eestis on saavutused erinevates segmentides paremad (OECD keskmistest tulemustest kõrgemad), Lätis ja eriti Leedus ei lähe nii hästi kui keskmistes OECD riikides. See tähendab häid tulemusi erinevates õppeainetes, koostöökust probleemide lahendamisel jne. Andmed näitavad ka, et kuuluvustunne koolis on Balti riikides madalam OECD riikide keskmisest. Eriti panevad muretsema andmed, mis näitavad, et Lätis on teiste OECD riikide seas kõige kõrgem sageli kiusatud õpilaste osakaal (teised õpilased mõnitavad, ähvardavad, löövad või lükkavad jne), samas kui Leedus on osakaal natuke keskmisest madalam ja Eestis natuke üle OECD keskmise. Lisaks arvab ainult väike osa noori, et neil on võimalik mõjutada kooli või ülikooli otsuste kujunemisprotsessi: 42% Eesti noortest ja ainult 27–29% Leedu ja Läti noortest arvavad, et neil on selleks võimalus. Hariduse ja õppekeskkonna kvaliteet mõjutab märkimisväärselt noorte väljavaateid elus ning seega ärgitavad andmed koolide õppekavasid ning õpetajate töö ja õppekeskkonna kvaliteeti, muu hulgas õpilaste ja vanemate aktiivset osalust, märkimisväärselt tõstma.

Mitteformaalse ja elukestva õppe kättesaadavus

Iga neljas ELi noor (keskmiselt) on osalenud mitmesugustel kursustel, väljaõppes ja seminaridel (sh internetikursustel) mitteprofessionaalsetel põhjustel. Balti riikide tulemused on isegi paremad – siin on umbes iga kolmas noor (Leedu näitaja on pisut madalam) osalenud sellises väljaõppes. Ligikaudu iga viies Leedu ja Eesti noor ning iga kümnes Läti noor (ühtlasi ELi keskmine) on osalenud internetikursustel. Kuigi näitajad ületavad ELi keskmise, on noorte suhtumine hariduse kättesaadavusse siiski üsna kriitiline.

Absoluutne enamus Eesti noortest (86%) väidab, et neil on kõik võimalused soovitud hariduse saamiseks, kuid Lätis on samal arvamusel ainult 70% ja Leedus 63% noori. Noored on veelgi kriitilisemad arenguvõimaluste ning kursustel, väljaõppes ja seminaridel osalemise võimaluste suhtes: 66–68% Eesti ja Läti ning ainult 52% Leedu noorest on positiivsel seisukohal. Selles valdkonnas saame esile tuua interneti potentsiaali ja selle sihipärast kasutust – ainult väike osa noortest kasutab internetti hariduse saamiseks või tähendusrikkasteks vaba aja tegevusteks. Üldiselt osutavad andmed sellele, et vähemalt iga kolmas noor on seisnud silmitsi väheste mitteformaalse või elukestva õppe võimalustega. See tõstatab küsimuse kõigile noortele võrdselt kättesaadava mitteformaalse ja elukestva õppe kohta. Kuigi uuringus ei analüüsitud kättesaadavuse probleeme üksikasjalikumalt, osutavad muud teadustööd sellele, et kättesaadavust mõjutab kõige sagedamini elukoht (linnadest väljas on piiratud võimalused või on elukoht liiga kaugel), noorte ja nende perede rahalised võimalused, piiratud pakkumine, mis sobiks noore huvidega, vaba aja puudumine (suur koormus koolis või ülikoolis), sageli ka füüsilise juurdepääsu võimaluste piiratus puuetega noortele.

Noorte integreerimine tööturule

Noorte töötus on olnud pikka aega ELis üks kõige pakilisemaid probleeme. Kuigi noorte töötuse määr Balti riikides on ELi keskmisest madalam, on Eesti ja Leedu iga kümnes noor ning isegi iga viies Leedu noor töötu (kaasa arvatud 3% pikaajalisi töötuid). Nn NEETi noorte osakaal (mittetöötavate ja -õppivate) on väga sarnane. Võib tunduda, et töötus puudutab ainult väikest osa noortest. Samas ütlesid ka töötavad noored, et pole alati rahul ametialaste võimalustega. Enamik noori suhtus positiivselt meeldiva ameti/kutseala valimise võimalustesse (62% Leedu, 67% Läti ja 73% Eesti noortest). Samas hindavad noored kriitilisemalt meeldiva töö leidmise võimalusi (64% Leedu, 52% Läti ja 40% Eesti noortest arvavad, et see pole võimalik). Äritegevuse võimalused on isegi halvemad – ainult 20% Leedu, 35% Läti ja 46% Eesti noortest kaalus seda väljavaadet. Vaatamata sellele, et noorte tööhõivet ja ettevõtlust soodustavaid programme on ELi ja riiklikul tasandil palju, näitavad andmed, et sellised jõupingutused on puudulikud. Samas on oluline, et pingutused poleks suunatud ainult töö- või ettevõtlusoskuste parandamisele, vaid ka muutuvast töökeskkonnast vajaliku kompetentsuse tõstmisele noorte seas. Selles kontekstis on üld- ja kutsehariduse roll ja kvaliteet (ka internatuurivõimalused, karjäärinõustamine, tööturu kohta käiva informatsiooni kättesaadavus ja kasulikkus) ning elukestva õppe kättesaadavus erinevatele vanuserühmadele väga oluline.

Muutused pererollides

Keskmiselt sünnib 43% lastest ELis abieluväliselt. Balti riikides on olukord riigiti erinev – Lätis on sama näitaja 41%, Leedus 27% ja Eestis 56%. Andmed näitavad samuti, et iga teine abielu Eestis ja Lätis lahutatakse ning Leedus lahutatakse 42% abielusid. Noorte keskmine vanus vanematekodust lahkumisel on Balti riikides hinnanguliselt langenud (26–27-aastaselt Lätis ja Leedus), Eestis on vanuse langus olnud märkimisväärne (23-aastaselt, mis on üks madalamaid ELis). Need ja muud andmed osutavad sellele, et perekonna roll ühiskonnas on muutumas. Võime seda tõlgendada positiivselt või negatiivselt. Samas on oluline osutada vajadusele nimetatud muutusi arvesse võtta poliitiliste tegevuskavade plaanimisel ja rakendamisel, vähendades seeläbi kuristikku poliitika ja igapäevaelu vahel.

Noortesõbralik elukeskkond

Balti riikides on suur rühm noori, kes peavad oma kohaliku piirkonda noortesõbralikuks – Eestis 38%, Lätis 28% ja Leedus isegi 49%. Lisaks on kõigi kolme riigi noored rahul kohaliku piirkonna kui elupaigaga (näitajad on ELi keskmisest kõrgemad), üksiti on nende noorte osakaal ELi keskmisest kõrgem, kes ei tunne ennast pimedus jalutades turvaliselt (Eestis 35%, Lätis 46% ja Leedus 41%). Mõistlikkuse piirides, kuid siiski kõrgem kui ELi keskmine on Eesti ja Leedu noorte osakaal (19% ja 17%, Lätis 7%), kes kinnitavad, et juurdepääs puhke- või haljasaladele on keeruline (raskendatud füüsilise juurdepääsu, kauguse, tööaja või muude põhjuste tõttu). See

näitab, et linna ja valdade planeerijad ei austa alati noorte huve ja vajadusi ning noorte osalus peaks olema sagedasem ja tähenduslikum.

Lisaks elab suur osa Läti noori kehvade olmetingimustega eluasemetes (mis on ülerahvastatud, tilkuva katusega, puudub dušš/vann ja sisetualett või on eluase liiga pime) – ELi keskmine on 7%, Lätis on näitaja 24% (Eestis 6% ja Leedus 13%). See vastab noorte endi hinnangutele eluasemete kohta – Lätis on tulemus märkimisväärselt madalam (10-punktsel skaalal 7,1) ELi keskmisest (7,7) või Eesti (7,4) ja Leedu (7,5) tulemustest. 32% Läti noortest väidab, et eluasemes pole piisavalt ruumi (ELi keskmine on 23%, Eestis 28%, Leedus 24%). Lätis seisavad ka täiskasvanud silmitsi samade probleemidega, kuid lastest ja noortest rääkides on oluline mainida, et sageli puudub neil privaatne koht õppimiseks, puhkamiseks või üksi olemiseks.

Noorte motiveerimine tsiviilühiskonnas ja avalikus elus osalema

Eelnevad uuringud on juba osutanud noortele kui ühiskonna sihtrühmale, kes osaleb harva valimistel või poliitilistes tegevustes. Andmed näitavad noorte vähest osalemist kogukondlikes tegevustes (linnaplaneerimises, petitsioonide allkirjastamises jne) – Leedus 14%, Eestis 12% ja Lätis ainult 5% noortest (ELi keskmine on 10%). Ainult 9% Läti, 14% Leedu ja 15% Eesti noortest (ELi keskmine on 16%) postitavad oma arvamust ühiskondlike või poliitiliste küsimuste kohta sotsiaalvõrgustikes või mujal internetis. Erakondade tegevuses osaleb vähem kui 5% Balti noortest. Poliitiline tegevus on noorte elus väikese tähtsusega ja tavaliselt osaleb selles ainult piiratud arv noori. Samas on noorte osalemine ühiskondlikes ja valitsusvälistes tegevustes tähendusrikas indikaator. Umbes 30% Eesti ja Leedu noortest ja ainult 17% Läti noortest on seotud valitsusväliste organisatsioonide tegevusega. Noorteorganisatsioonides ollakse natuke aktiivsemad – 38% Eestis, 35% Leedus ja ainult 22% Lätis. 41% Eesti, 34% Leedu ja ainult 24% Läti noortest on osalenud noorteprojektides. 33% Eesti, 22% Leedu ja 19% Läti noortest on osalenud noortekeskuste ja -klubide tegevuses. Muudes tegevustes osalevate noorte osakaal pole märkimisväärne. Erand on kultuuri- ja meelelahutusüritused, kooli- või ülikoolitegevused ja reisimine.

Kuigi eri tegevustega seotud noorte arv pole märkimisväärne, pole põhjust järeldada, et neil puuduvad osalemiseks võimalused. Noorte endi arvamuste kohaselt hinnatakse osalemisvõimalusi kõrgemalt isikliku osalemise sagedusest. Näiteks 37% Läti noori hindas võimalusi osaleda valitsusväliste organisatsioonide tegevuses positiivselt, samas ainult 17% osales reaalselt, 49% arvas, et neil on võimalik osaleda noorteorganisatsioonide tegevuses, kuid ainult 22% kasutas seda võimalust, 57% arvas, et neil on võimalik osaleda noorteprojektides ja -tegevustes, kuid ainult 24% osales, 68% noortest oli võimalusi osaleda vabatahtlikus tegevuses, samas ainult 34% on tegutsenud vabatahtlikena. Ühest küljest võime järeldada, et kõik noored, kellel on võimalusi osalemiseks, ei kasuta neid võimalusi. Selles sihtrühmas peaks strateegia

olema võimaluste laiendamise asemel suunatud noorte osalemise motiveerimisele (ka mitteaktiivsete noorteni jõudmisele). Teisalt osutavad andmed sellele, et vähemalt kolmandikul noortest on raske osalemisvõimalusi leida (piiratud võimaluste tõttu, rahalistel põhjustel jne). Andmed näitavad ka, et suurem osa noori osaleb kultuuri- ja meelelahutusüritustel, kuid harvem sotsiaalsetes ja ühiskondlikes tegevustes. Kaudselt võib see tähendada noorte erinevatele huvidele sobivate ühiskondlike tegevuste piiratud pakkumist (eriti puudutab see valitsusväliseid ühendusi ja noorteorganisatsioone). Siin peame kaaluma võrdseid võimalusi osaleda kõigis noorterühmade või kodanikuühiskonna tegevustes erinevatest elukohtadest, rahalistest võimalustest või sotsiaalsesse rühma kuulumisest hoolimata. Noorsootöö tegevused peavad olema suunatud rohkem konkreetsete sihtrühmade kindlaks tegemisele ning asjakohaste ja eri tegevuste arendamisele ja/või noorte osalemise motivatsiooni suurendamisele.

Noorte osalemine otsustamisprotsessides

Ainult 21% Eesti, 12% Läti ja 9% Leedu noortest arvavad, et neil on võimalik mõjutada kohaliku omavalitsuse otsuseid. 42% Eesti, 29% Läti ja 27% Leedu noortest arvavad, et neil on võimalik mõjutada otsuseid koolis või ülikoolis. Samas perekonnaringis tehtud otsuseid saavad mõjutada 74% Eesti ja Läti ning 70% Leedu noortest. 75% Eesti, 71% Läti ja ainult 58% Leedu noortest tunnistavad, et neil on võimalik vabalt avaldada oma arvamusi, hinnanguid ja uskumusi. Eelkõige osutavad andmed sellele, et noori ei kaasata alati otsuste kujunemisprotsessi. Ehkki noored saavad mõjutada perekondlikke otsuseid, on nad skeptilisemad kohaliku omavalitsuse ja haridusasutuste otsustusprotsessi mõjutamise suhtes (kuigi Eesti näitajad on märkimisväärselt kõrgemad). See tähendab, et on vaja suurendada noorte osalemist aruteludes ja selgitada juba tehtud otsuseid nii institutsioonide tasandil kui ka konkreetsete projektide või tegevuste abil ning vältida ametlike osalemistegevusi.

Finantsiliste teadmiste tähtsus

Suur osa Balti riikide noori arvab, et neil puuduvad või on piiratud võimalused saavutada elus materiaalist ja rahalist edu – sellist arvamust väljendas 28% Eesti, 41% Läti ja isegi 47% Leedu noortest. Andmed näitavad ühtlasi, et igal kümnenal on probleeme kommunaalteenuste eest tasumisega või on laenanud mitteametlikult sõpradelt või tuttavatelt ja neile võlgu olnud (Lätis on selliste inimeste arv märkimisväärselt suurem). Lisaks tunnistab iga kümnes, et majapidamises on keeruline ots-otsaga kokku tulla. Üsna suur osa noori muretseb piisava sissetuleku pärast vanemas eas – ELi keskmine näitaja on 10-punktilisel skaalal 5,5 punkti, Lätis aga 6,0, Eesti 5,1 ja Leedus 4,4, punkti. Balti riikide noored on erineval määral rahul oma sissetulekuga – 67% Eesti, 52% Läti ja ainult 27% Leedu noortest on oma sissetulekuga rahul. Kuigi arvamused ja hinnangud osutavad ebapiisavale sissetulekule, võib olulist rolli mängida ka finantsiliste teadmiste puudumine. Sellist järeldust toetavad tõsiasjad, et 12% Eesti ja Leedu ning 16% Läti noortest on mänginud raha peale hasartmänge või et 8% Eesti ja 16% Läti noortest on raha

säästmiseks edasi lükanud arsti visiiti. Andmed näitavad, et inimeste üldised finantsilised teadmised on väga palju paranenud (varasemast enam inimesi tegeleb säästmisega, vähem on laenukulude hilinenud tagasimakseid, valitakse hoolikamalt finantsteenuseid), samas osutab finantsilise planeerimise puudujääkidele pangaväliste laenude kiire kasv ja noorte mure rahalise toimetuleku pärast vanemas eas.

Digitaalse pädevuse olulisus

Kuigi absoluutne enamus Eesti ja Läti (81–82%) ning 58% Leedu noortest on rahul oma turvalisusega internetis ja sotsiaalvõrgustikes, on Lätis suur hulk noori (12%, kui ELi keskmine on ainult 6%), kes on kogunud internetikiusamist (Leedus on sama näitaja ainult 3% ja Eestis 0%). Rahvusvaheliselt võrreldavad andmed puuduvad, kuid mitmetes riikides tehtud uuringud osutavad sellele, et lapsed ja noored tarbivad (ja levitavad) digitaalset sisu kriitikameeleta ega jälgi teabe usaldusväärsust. Kuigi küsitletute hinnang oma digioskustele on tavaliselt kõrge, siis reaalselt jääb oskustest vajaka. 70% Eesti noortest ütleb, et neil on võimalik saada usaldusväärset ja objektiivset teavet riigis ja maailmas toimuva kohta, Lätis ja Leedus on sama näitaja 66%. Seega arvab umbes iga kolmas noor, et tal puudub võimalus saada objektiivset informatsiooni. Sellega seoses on vaja noorte digitaalset pädevust, meediakirjaoskust ja kriitilist mõtlemist kasvatada.

* * *